

Ἐ μ ε ἰ ς κ α ἰ ο ἰ ἄ κ τ ἑ ς μ α ς

Πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο νομίζω δίκαιο νὰ συγχαρῶ τοὺς τεχνικούς μας ἐπιστήμονες, γιὰ τὴν προσπάθειά τους νὰ προστατεύσουν τὴν ἑλληνικὴ γῆ καὶ νὰ σταματήσουν τὴν ἠθικὰ καὶ λογικὰ ἀνεπίτρεπτη ἀφαίρεση ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ διαλεκτῶν καὶ μεγάλων δασικῶν καὶ περισσότερο παραλιακῶν μας ἐκτάσεων, οἱ ὁποῖες μὲ ἀσύδοτες, ἀσυνείδητες καὶ ἀνεξέλεγκτες πωλήσεις περιέρχονται καὶ μάλιστα μὲ ριθμὸ ὀλοένα ἐπιτεινόμενον στὴν κυριότητα καὶ ἰδιοκτησίᾳ ξένων.

Μὲ τὴν ἔντονη γεωκαπηλικὴ διάθεση καὶ δραστηριότητα τῶν Ἑλλήνων πωλητῶν καὶ τῶν ξένων ἀγοραστῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν ἀσυγχώρητη ἀπάθεια τῆς πολιτείας καὶ τὴν ἀπόλυτη καθὼς φαίνεται ἀδυναμία της νὰ κατανοήσῃ τὴν ἐθνικὴ σημασίᾳ τοῦ θέματος ἀφ' ἑτέρου, κινδυνεύουμε νὰ ἀποξενωθοῦμε ἀπὸ τίς ὠραιότερες, τίς ὑγιεινότερες καὶ τίς ἀποδοτικότερες ἀκτῆς μας καὶ τὸ χειρότερο νὰ τίς δοῦμε πολὺ γρήγορα νὰ μετατρέπονται σὲ ζῶνες ἀποκλεισμοῦ τοῦ λαοῦ μας ἀπὸ τὴ θάλασσά του μὲ τὰ χωριά-ἀποικίαις ποὺ θὰ ἐπακολουθήσουν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσή τους ἀπὸ τοὺς ξένους.

Εἶναι εὐκόλο νὰ κατανοηθεῖ πόσο, τὸ θλιβερότατο αὐτὸ φαινόμενο, ἀδιανόητον ἀσφαλῶς ὄχι μόνον γιὰ τίς ἐλεύθερες καὶ ἀνεπτυγμένες πολιτεῖαι, ἀλλὰ καὶ γιὰ τίς ὀλίγελα καθυστερημένες καὶ ὑπανάπτυκτες, εἶναι ἐθνικὰ ἐπιζήμιο καὶ ἀπὸ πολλὰς πλευρὰς ἐπικίνδυνο.

Πρέπει ἐπομένως νὰ συνειδητοποιηθεῖ ὅτι ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν παρεμπόδιση, ἢ καλύτερα τὴν ἀπόλυτη ἀπαγόρευση τῆς ἐκχωρήσεως σὲ ξένους «ὠφελίμων» περιοχῶν τῆς ἑλληνικῆς γῆς ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὰ πράγματα σὰν ἐπιτακτικὸ ἐθνικὸ καθήκον.

Εἶναι γεγονός ὅτι στὴν ἐποχὴ μας καὶ στὴ χώρα μας κύριο ἂν ὄχι καὶ μοναδικὸ κριτήριον γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς «συμπεριφορᾶς» μας

σὲ ὁποιοδήποτε θέμα, ὑπὸ τὴν ἔννοια τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν «δέουσα» μεταχείρισή του εἶναι ἡ χρηματικὴ ἀπόδοση καὶ μάλιστα ἡ ἄμεση χρηματικὴ ἀπόδοση.

Οἱ ἀφοσιωμένοι εἰς αὐτὸ τὸ κριτήριον ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὴ ἡ «πώλησις» τῶν ἀκτῶν μας ρυθμιζομένη ἐν ἀνάγκῃ κατὰ κάποιον τρόπο, εἶναι ὠφέλιμη, γιὰτὶ δῆθεν συντελεῖ στὸ νὰ εἰσάγονται στὴν «χρηματικὰ» ἀδύναμη χώρα μας ξένα κεφάλαια ἀπαραίτητα γιὰ τὴν καλύτερευση καὶ προαγωγή τῆς οἰκονομίας μας.

Μοῦ φαίνεται ἀνάρμοστο νὰ ἀστευόμεθα μὲ θέματα ἐθνικῆς σημασίας. Τὸ ξένο κεφάλαιον μᾶς εἶναι πραγματικὰ ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας μας καὶ εἶναι ὄχι ἀπλῶς εὐπρόσδεκτον ἀλλὰ καὶ ἐπιδιώξιμο, ἀλλὰ μόνον ὅταν εἰσρέει σὰν «δύναμις ἀγαθοποιός», κατὰ τρόπο δηλαδὴ ποὺ νὰ μᾶς καθιστᾷ ἱκανοὺς νὰ ἐπεξεργασθοῦμε ἑμεῖς τὰ ἀγαθὰ τοῦ τόπου μας καὶ νὰ τὰ καταστήσουμε ἐκμεταλλεύσιμα καὶ ἀποδοτικὰ γιὰ τὸ δικό μας λαὸ καὶ γιὰ τὴ δική μας οἰκονομία.

Τὰ κεφάλαια ποὺ ἔρχονται σὰν ἕνα πρόσθετο ὄπλο τῶν ξένων ποὺ θὰ ἤθελαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴ γῆ μας καὶ τὰ ἀγαθὰ της γιὰ δικό τους ὄφελος, ὡς ἀναιροῦντα τὴ δυνατότητα εὐημερίας τοῦ λαοῦ μας καὶ πραγματικῆς προαγωγῆς τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας, εἶναι ἐπιζημιώτατα καὶ ἐπομένως ἀνεπιθύμητα καὶ ἀποκρουστέα. Δὲν νομίζω ὅτι χρειάζεται νὰ εἶναι κανεὶς οἰκονομολόγος γιὰ νὰ ἀντιληφθεῖ ὅτι γιὰ τὴν πραγματοποίησιν ἑνὸς καλύτερου οἰκονομικοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος μας, τὸ πρῶτον ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώξωμε εἶναι νὰ ἀναπτύξωμε δική μας ἱκανὴ βιομηχανία ὑπὸ τὴν εὐρυτάτη ἔννοια τοῦ ὄρου. Ἡ πώλησις στοὺς ξένους ἀκατεργάστων τῶν «πρώτων ὑλῶν» μας πρέπει νὰ σταματήσῃ καὶ κατ' ἐξοχὴν πρέπει νὰ σταματήσῃ ἡ πώλησις τῶν ἀκτῶν μας ποὺ ἀπο-

τελοῦν — ἐκτὸς τῶν ἄλλων — καὶ τὴν πρώτη καὶ τεραστίας ἀξίας ὕλη γιὰ τὴν μεγαλύτερη καὶ ἀποδοτικότερη βιομηχανία πού μπορούμε καὶ πρέπει νὰ ἀναπτύξουμε, τὴν βιομηχανία τῶν ξένων ἢ, ὅπως τὴν λέμε, τουρισμό.

Θέλω ἀκόμη νὰ τονίσω ὅτι ἡ γῆ μας εἶναι «ὀλίγη» γιὰ μᾶς τοὺς ἰδίους καὶ δὲν ἀφήνει περισσεύματα πρὸς πώλησιν. Κληρονομία ἱερὴ σὲ ὅλη της τὴν ἔκταση, δὲν ἐπιτρέπεται καὶ ἀπὸ λόγους ἐθνικῆς συνειδήσεως νὰ νοηθῆ σὰν «ἐμπόρευμα» ἐκχωρήσιμο σὲ ξένους.

Κυρίως ὅμως ἡ ἐλληνικὴ φύση καὶ ἡ γῆ μας δὲν συνιστοῦν ἄγωνα καὶ ἀνεπίδεκτη ἀξιοποιήσεως καὶ προαγωγῆς περιοχῆν, ὥστε νὰ δικαιολογούμεθα νὰ τὴν μεταβιβάσουμε σὲ τρίτους ἀντὶ τῶν ναύλων πού θὰ μᾶς χρειασθοῦν γιὰ τὴ μετανάστευσή μας σὲ ξένες χῶρες πρὸς ἐγκατάστασιν καὶ ἐργασίαν. Γιατί σ' αὐτὸ τελικὰ θὰ καταλήξουμε ἂν αἱ πωλήσεις αὐτὲς συνεχισθοῦν. Πρέπει νὰ κατανοηθῆ καὶ νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι ἡ φτώχεια καὶ ἡ καθυστέρησί μας δὲν ὀφείλεται στὴ «λιτότητα» ἢ τὴν ἀνεπάρκεια τῆς ἐλληνικῆς φύσεως καὶ τῆς γῆς μας, ἀλλὰ στὸ γεγονός ὅτι δὲν θελήσαμε ἢ δὲν μπορέσαμε νὰ ἀκούσουμε τὴ φωνὴ τῆς γῆς αὐτῆς καὶ ἀκόμη μέχρι σήμερα δὲν ἐνοιώσαμε στὴν ἀληθινὴ καὶ πραγματικὴ τους ἔκτασι τὴ βέβαιη πλουτοπαραγωγικὴ καὶ πολιτιστικὴ δύναμι καὶ ἀξία της, στὴν πραγματικότητα ἀναμφισβήτητα ἰκανὲς νὰ μᾶς διασφαλίσουν καὶ νὰ ἀνεβάσουν σὲ ἰκανοποιητικὸτατο ὕψος τὸ βιοτικὸ, τὸ οἰκονομικὸ καὶ τὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο, ἂν τις ἀναπτύξουμε καὶ τις ἐκμεταλλευθοῦμε ὅπως μπορεῖ καὶ πρέπει.

Ἀξιοποιήσι λοιπὸν ὄλων τῶν πλουτοπαραγωγικῶν μας πηγῶν πού, χάρις στὴ νωθότητά μας καὶ τὸ σφαιρὸ μας δρόμο βρίσκονται ἀκόμη σὲ «λανθάνουσα» κατάστασι ἐπιβάλλει τὸ ἐθνικὸ μας καθήκον καὶ ὄχι ἐκποίηση τῆς χώρας.

Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἀξιοποιήσεως αὐτῆς θὰ πρέπει νὰ μὴ περιφρονήσωμεν οὔτε τὴν πὸ στενὴ, ξερὴ καὶ βραχώδη λωρίδα τῆς γῆς μας. Στὴν περίπτωσί μας παραίτησί μας ἀπὸ τις «ὠφελιμότερες» καὶ περισσότερο ἀξιοποιήσιμες περιοχὲς τῆς χώρας μας δίκαια θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηρισθῆ σὰν ἔγκλημα ἐθνικὸ.

Δὲν εἶναι σκοπὸς μου νὰ ἐπεκταθῶ στὴ διερεύνηση τῆς οἰκονομικῆς πλευρᾶς τοῦ θέματος. Ὅχι μόνο γιὰ αὐτὸ ξεφεύγει ἀπὸ τὴν ἀρμοδιότητά μου, ἀλλὰ καὶ κυρίως γιὰ τὴν πιστεύω ὅτι ἡ περιορισμένα οἰκονομικὴ θεώρησι δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ καθορίσῃ τὴν ἐπιβαλλομένη «συμπεριφορὰ», ὅταν πρόκειται γιὰ θέματα, ὅπως τὸ τωρινό, εὐρύτερης κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς σημασίας καὶ ἐπιρροῆς. Γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς συμπεριφορᾶς μας αὐτῆς, ἐπιβάλλεται θεώρησι εὐρύτερη, πολὺπλευρῆ ἢ καλύτερα σφαιρικὴ καὶ ἐνδελεχῆς.

Οἱ κίνδυνοι πού κλείνει μέσα της αὐτὴ ἡ μεταβίβαση τεραστίων ἐκτάσεων τῆς γῆς μας σὲ ξένους, μὲ μοναδικὸ μάλιστα καὶ ἀπόλυτο ρυθμιστὴ τὴν κερδοσκοπικὴ μανία τῶν γεωκαπῆλων, δικῶν μας καὶ ξένων, δὲν εἶναι περιορισμένα καὶ μόνο οἰκονομικοί.

Πρέπει νὰ κατανοηθῆ ὅτι ἡ ἐκχώρησι τῶν «ὠφελιμωτέρων» περιοχῶν τῆς χώρας μας καὶ ὁ ἐποικισμὸς καὶ ἡ ἐκμετάλλευσίς των ἀπὸ ξένους μὲ βέβαιο καὶ ἀναπόφευκτο ἐπακόλουθο τὸν ἀποκλεισμὸ τοῦ λαοῦ μας ἀπὸ τὰ ἐπιλεκτα καὶ χαρακτηριστικώτερα τοπία τῆς πατρίδος μας καὶ τὴ στέρησι τῶν ἀγαθῶν τους σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν «ἐθνοβόρο», ἀναγκαστικὴ, ἀνοργάνωτη καὶ ὑπερβαίνουσα τὴν φυσικὴ αὔξησι τοῦ πληθυσμοῦ μας μετανάστευσι, σὲ χῶρες, μάλιστα, ὄχι μόνο μὲ ἔντονο σωδινισμό, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀναμφισβήτητα ἀνωτέρα μορφωτικὴ καὶ τεχνικὴ στάθμη καὶ ἰκανώτατες ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανώσεως καὶ καθ' ὅλου μορφῆς ζωῆς νὰ ἐντυπωσιάσουν τοὺς μετανάστες μας, θὰ μᾶς ὀδηγήσουν πολὺ γρήγορα σὲ ἀποεθνικοποίησι καὶ φραγκολεβαντισμό.

Ἔτσι ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν περίωσι τῶν ἀκτῶν ἀπὸ τὴν ξενικὴν κατάκτησι καὶ ἐκμετάλλευσιν ἀποβλέπει ἀκόμη στὴ διατήρησι τῆς ἐλληνικότητος ὄχι μόνον τῆς γῆς μας ἀλλὰ καὶ τοῦ λαοῦ μας τοῦ ἰδίου. Καὶ τὸ σημαντικώτατο αὐτὸ ἀγαθὸ ἔχει οὐσιώδη σημασία γιὰ τὴν ἐθνικὴν μας ἐπιβίωσι.

Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι τὸ βουνὸ καὶ ἡ θάλασσα διεμόρφωσαν τὸν χαρακτήρα, τοὺς ὄρους καὶ τὴ μορφὴ ζωῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ κυρίως ἡ θάλασσα καθώρισε τὴν ἐξέλιξι τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους καὶ διησφάλισε τὴν ἐπιβίωσί του.

Ὅταν οἱ ἀκτὲς μας περιέλθουν εἰς ξένους, ἡ Ἑλλάδα θὰ παύσῃ νὰ εἶναι Ἑλλάδα. Ἄν θέλουμε νὰ διατηρήσουμε τὸν ἐθνικὸν μας χαρακτήρα, ἂν δὲν θέλουμε νὰ δοῦμε τὴν Ἑλλάδα ὀλότελα ἐρημωμένη, ἂν θέλουμε νὰ διασφαλίσουμε τὴν ἐπιβίωσί μας σὰν λαὸς μὲ δική του ὄντοτητα πρέπει νὰ κρατήσουμε ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο γιὰ μᾶς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐπιλέκτων παραλιακῶν τοπίων μας, ἀναμφισβήτητα πλουτοφόρων καὶ ἀκόμη πρέπει νὰ διασφαλίσουμε τὴν ἀπόλυτα ἀνεμπόδιστη καὶ ἀδιάκοπη ἐπαφὴ τοῦ λαοῦ μας μὲ τὴ θάλασσά του. Τὸ μικρότερο ἐμπόδιο, ὁ ἐλάχιστος φράκτης, ἀποτελεῖ κίνδυνον καὶ φυσικὰ σοβαρώτατο κίνδυνον ἀποτελοῦν οἱ ἐκτεταμένες ζῶνες ξενικῆς κατοχῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῶν παραλίων μας, στίς ὁποῖες ὀδηγοῦν οἱ ἀσύδοτες πωλήσεις.

Ἡ ἐκχώρησις, κατὰ κυριότητα μάλιστα, πηγῶν ἐθνικοῦ εἰσοδήματος θὰ ἐπιτείνῃ τὴν οἰκονομικὴν μας ἀνεπάρκεια μὲ ἀποτέλεσμα τὴ σύνθλιψιν τῆς ἐθνικῆς μας ὑπερηφανείας καὶ τὸν καθορισμὸν ὡς ἰδανικοῦ καὶ ἐθνικῆς ἀποστολῆς μας τὴν ἐξυπηρέτησι τῶν ξένων ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐργατοτεχνίτου εἰς τὰς χῶρας των ἢ τοῦ γκαρσονιῦ των εἰς τὴν ἰδικὴν μας πατρίδα.

Ἄνεφερα ἐπανελημμένως ὅτι ἡ κατὰ κυριότητα παραχώρησις μεγάλων, διαλεκτῶν, ὑγεινῶν καὶ ὠφελίμων παραλιακῶν ἐκτάσεων εἰς ξένους μὲ τὸ δικαίωμα οἰκοδομήσεως ἐπ' αὐτῶν χωρίων-ἀποικιῶν τῶν ἀγοραστῶν, ἢ κατὰ τὴν ἀπόλυτον καὶ ἀνεξέλεγκτον κρίσιν τους ἐκμεταλλεύσεών των ὑπ' αὐτῶν, σημαίνει δημιουργία ζωνῶν ἀποκλεισμοῦ τοῦ λαοῦ μας ἀπὸ τὴ θάλασσά του.

Αὐτὸ ὅμως ἀποτελεῖ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ ἀπειλὴν κατὰ τῆς ἐθνικῆς ὑγείας. Καὶ αὐτὸς μόνον ὁ κίνδυνος καὶ ἡ κατανόησις τῶν νοσηρῶν συνεπειῶν καὶ ἐπιπτώσεων πού θὰ ἔχη γιὰ τὴν ψυχικὴ καὶ ὀργανικὴ ὑγεία τοῦ λαοῦ μας ἢ ἐπαλήθευσή του, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀρκεῖ γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς πρὸς τὶς ἀκτὲς καὶ μάλιστα τὶς ἐπιλεκτὲς, εἰς τὶς ὁποῖες ἀποβλέπουν οἱ ξένοι, ὅπως καὶ οἱ δικοὶ μας γεωκᾶπτοι, συμπεριφορᾶς τῆς Πολιτείας μας ἂν εἶχε συνείδηση τοῦ χρέους της, καὶ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ ὄχι μόνον στὴ νομοθετικὴ καὶ ἀπόλυτη προστασία τῶν ἀκτῶν μας ἀπὸ κάθε ἀσύδοτη ἐκμετάλλευσή τους, ἀλλὰ καὶ στὴ λήψη μέτρων πού θὰ τὰς καθίστων περισσότερο ἐλκυστικὰς γιὰ τὸ λαό.

Ἡ ἐπαφὴ μὲ τὴν θάλασσα ἀσκεῖ οὐσιώδη ἐπιρροὴ καὶ ἔχει βασικὴ σημασία γιὰ τὴ βιολογικὴ ἀμυντικὴ ἰκανότητα, τὴν βιολογικὴ ἰσχὺ καὶ γενικὰ τὴ βιολογικὴ ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου.

Γιὰ λαό, ἐπομένως, ὅπως ὁ ἰδικός μας, τοῦ ὁποῦ ἢ Ἑγχεινονομικὴ ὀργάνωσις βρίσκεται οὐσιαστικὰ σὲ ἐλάχιστα ἰκανοποιητικὴ πληρότητα, ἢ νοσηρότης διατηρεῖται σὲ στάθμη πολὺ ψηλότερη ἀπὸ ἐκείνη τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ τοῦ ὁποῦ τὸ κόστος νοσηλείας καὶ θεραπείας ἐν γένει εἶναι ἐντελῶς δυσανάλογο πρὸς τὸ ἐθνικὸ καὶ ἀτομικὸ του εἰσόδημα. Ἡ ἐντατικὴ ἐκμετάλλευσή τῆς ἄμεσης καὶ τῆς ἔμμεσης ὠφέλιμης, ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς, ἐπιρροῆς τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ἐπαφῆς μὲ αὐτήν, ἔχει βασικὴ σημασία καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται στὸ μέγιστο δυνατὸ βαθμὸ καὶ μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο.

Βασικῆς σημασίας συντελεστὴς γιὰ τὸν περιορισμὸ τῶν ἐξ αἰτίας τῆς παθολογικῆς ὑγειονομικῆς μας ὀργανώσεως, ζημιῶν τῆς ἐθνικῆς ὑγείας εἶναι ἡ ἐναντίον τῆς νοσηρότητος καὶ τῆς ἐντάσεως καὶ διαρκείας τῆς νόσου ἀντίδρασις τῶν εὐνοϊκῶν χωρικῶν δεδομένων καὶ συνθηκῶν, ἢ ὅποια εἶναι οὐσιωδὴ ἀποδοτικότητα ὄχι μόνον σὰν ἐκδηλῆ καὶ ἄμεση ἀλλὰ — καὶ κυρίως — σὰν ἔμμεση καὶ συνεχῆς (ἀδιάκοπη).

Ἡ ἐντατικὴ καὶ στὸν μέγιστο δυνατὸ βαθμὸ ἐκμετάλλευσή γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ λαοῦ, τῶν ζωογόνων χωρικῶν συντελεστῶν πρέπει νὰ ἀποτελεῖ τὴν πρωταρχικὴ φροντίδα καὶ ἐπιδίωξι κάθε δμάδος Κοινωνίας καὶ Πολιτείας μὲ ἀξιώσεις ὀρθῆς καὶ ὠφέλιμης δραστηριότητος.

Στὴν ἐποχὴ μας γίνεται κατὰ κόρον χρῆσις τοῦ ὄρου «ἀξιοποίησις». Νομίζω ὅτι αὐτὴ ἢ προσπάθεια πρέπει νὰ ἀρχίξῃ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ἢ ἀξιοποίησις ὅμως τοῦ ὁποῦ προϋποθέτει διασφάλισι καὶ προαγωγή τῆς ὑγείας του καὶ τῆς πρὸς ἐργασίαν διαθέσεως καὶ ἰκανότητός του.

Στὴν προσπάθεια αὐτὴ καμιά πληρότητα ὑγειονομικῆς ὀργανώσεως δὲν θὰ μπορέσει νὰ εἰσφέρει ὅσα ἢ ὑπαρξή καὶ ἢ ἐκμετάλλευσή τῶν ὑγειοδοτικῶν χωρικῶν συνθηκῶν ἢ καλύ-

τερα οὐδεμία πληρότης ὑγειονομικῆς ὀργανώσεως μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ οὔτε νὰ νοηθεῖ, χωρὶς τὴν κατάλληλη καὶ πλήρη ἐκμετάλλευσή τους.

Πρῶτα δὲ καὶ κυριώτατα χωρικὰ ὑγειοδοτικὰ στοιχεῖα εἶναι τὸ βουνό, οἱ δασώδεις ἐκτάσεις καὶ ἡ θάλασσα.

Ἐμεῖς, ἀφοῦ ἐρημώσαμε τὸ βουνό — περισσότερο ἀπὸ ὀκτακόσιες χιλιάδες ὄρεινός πληθυσμὸς ἔχει ἐξαφανισθεῖ — παραιτούμεθα τώρα καὶ τῶν δασωδῶν ἐκτάσεων καὶ κυρίως τῆς θάλασσας, τὰ ὅποια μὲ ἀσυγχώρητη ἐπιπολαιότητα καὶ χωρὶς καμιά συνείδηση εὐθύνης ἐκχωροῦμε στοὺς ξένους.

Ἀλλὰ ἡ θάλασσα ἔχει βασικώτατη ἐπίσης σημασία γιὰ τὴν ψυχικὴ ὑγεία τοῦ λαοῦ. Ὅχι μόνον σὰν συντελεστὴς γαλήνης καὶ ἀντιδράσεως κατὰ τῆς ἐκνευριστικῆς καὶ ἀγχώδους βιώσεως τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου καὶ τοῦ Ἑλληνοῦ ἰδιαίτερος, ἀλλὰ καὶ κυρίως ὡς ψυχαγωγικὸς συντελεστὴς.

Ἡ σημασία παροχῆς εἰς τὸν λαὸν δυνατοτήτων καὶ μέσων ψυχαγωγίας καὶ φυσικῆς βιώσεως εἶναι τεραστία καὶ αὐτονόητη, καὶ μάλιστα γιὰ λαὸ ὅπως ὁ δικός μας, τὰ γλίσπρα οἰκονομικὰ μέσα τοῦ ὁποῦ δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν ὠφέλιμες ἀπολαύσεις.

Δυστυχῶς δὲν φαίνεται νὰ κατανοοῦμε αὐτὴν τὴν ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς, ἀλλὰ καὶ κοινωνικῆς ἀπόλυτον ἀναγκαιότητα καὶ τὴ σημασία της. Οἱ ἀκτὲς μας μὲ τὸ πρόσχημα τῆς «ἀξιοποίησεως» καὶ τῆς οἰκονομικῆς δῆθεν ἀναπτύξεως ἔχουν γίνει ἀπρόσιτες γιὰ τὸν λαὸν μας.

Θέλω, τελειώνοντας νὰ τονίσω ὅτι ἡ βιολογικὴ ἰσχὺς, ἡ ἡρεμία καὶ ἡ αἰσιόδοξη διάθεσι τοῦ λαοῦ μας βαίνει μειουμένη ἀνησυχαστικά.

Ἡ ἀφαίρεσις τῶν παραλίων, τῶν δασῶν καὶ προαγωγῆς τους ὡς ἐπικινδυνωδεδεσάτη πρέπει μὲ κάθε τρόπο νὰ ἐμποδισθῇ. Κάθε καθυστέρησι στὴν ἐπίδειξι οὐσιαστικοῦ καὶ γονίμου ἐνδιαφέροντος στὴν περιοχὴ αὐτὴ ἀποτελεῖ κίνδυνον τάξεως ἐθνικῆς. Ἡ νομοθεσία μας ἀλλὰ καὶ ἡ νοοτροπία μας στὴν περιοχὴ αὐτὴ πρέπει ἀμέσως νὰ μορφοποιηθεῖ σύμφωνα μὲ τὸ «δέον» ἢ ἀνάγκη προσαρμογῆς πρὸς τὸ ὁποῦ, τονίζω καὶ πάλιν εἶναι κατεπείγουσα.

Ἡ ἀφαίρεσις τῶν παραλίων, τῶν δασῶν καὶ γενικὰ τῶν χώρων ψυχαγωγίας καὶ φυσικῆς βιώσεως ἀπὸ ἓνα λαὸ μὲ οἰκονομικὰ μέσα περιορισμένα καὶ καταδικασμένο νὰ ζεῖ σὲ οἰκισμούς, πόλεις καὶ σπῖτια καταστροφικὰ γιὰ τὴν ὑγεία, τὴν ἡρεμία καὶ τὴ χαρὰ του, εἶναι ἔγκλημα. Καὶ ἀναπότρεπτη θὰ εἶναι ἡ ἀντίδρασις πού θὰ γεννηθεῖ ἀπὸ τὸν ἀποκλεισμό του ἀπὸ τὶς παραλίες του, τὶς ὁποῖες θὰ βλέπει νὰ ἀπολαμβάνουν καὶ ἐκμεταλλεύονται οἱ ξένοι.

Ἐχομε καθῆκον νὰ τὸ προσέξωμε.

Ε. Κ. ΒΑΓΙΑΝΟΣ
Καρδιολόγος Γ. Γραμ. Π.Ι.Σ.

Ὁ Σύλλογος Διπλωματούχων Μεταλλειολόγων Μηχανικῶν γιά τή «Γεωλογία στήν Ἑλλάδα»

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 14 τεῦχος τοῦ ὑφ' ὑμῶν ἐκδιδομένου περιοδικοῦ «Σύγχρονα Θέματα», δημοσιεύεται ἄρθρον συνεργάτου σας μὲ τίτλον «Ἡ Γεωλογία ἐν Ἑλλάδι», εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος, ὑπὸ τὰ ἀρχικά Μ.Ι.Μ., διατυπώνει διαφόρους ἀπόψεις καὶ προβαίνει εἰς εἰσηγήσεις ἐπὶ ἐνὸς σοβαρωτάτου διὰ τὴν ἑλληνικὴν Ἐπιστήμην καὶ Οἰκονομίαν θέματος.

Ἐπειδὴ εἰς τὸ ἐν λόγω ἄρθρον, ἐξετάζονται θέματα ἀπτόμενα ἢ ὑπαγόμενα εἰς τὴν ἡμετέραν ἀρμοδιότητα, προσέτι δὲ περιέχονται ἀπόψεις ἢ εἰσηγήσεις αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ δημιουργήσουν πεπλανημένας ἐντυπώσεις καὶ δὲν εὐρίσκουν σύμφωνόν τὴν ὑφ' ἡμῶν ἐκπροσωπούμενην τάξιν τῶν διπλωματούχων Μεταλλειολόγων - Μηχανικῶν, ἔχουσιν ἐκ τῶν κειμένων διατάξεων ἀρμοδιότητας καὶ δικαιώματα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἐφαρμοσμένης Γεωλογίας, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν ὅπως δημοσιεύσητε τὴν κατωτέρω ἐπιστολήν μας, περιέχουσαν ἀπαντήσεις ἐπὶ ὀρισμένων ἐκ τῶν θιγομένων εἰς τὸ ἐν λόγω δημοσίευμα θεμάτων.

Ἐπιφυλασσόμενοι νὰ ἐξαντλήσωμεν τὸ θέμα δι' ἄλλου δημοσιεύματός μας ἐν καιρῷ, θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν παροῦσαν νὰ ἀπαντήσωμεν ἐπὶ τῶν τριῶν βασικῶν σημείων τοῦ δημοσιεύματός σας ἀφορώντων 1) εἰς τὰς ἀρμοδιότητας τῶν Μεταλλειολόγων - Μηχανικῶν εἰς τὰς ἐρεῖνας τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου, 2) εἰς τὴν ὑφισταμένην σήμερον ἐν Ἑλλάδι περὶ τὴν Γεωλογίαν κατάστασιν καὶ 3) εἰς τὰ ληφθησόμενα μέτρα διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος.

Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν θεμάτων αὐτῶν, θίγεται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἁρθροῦ (παράγρ. 1 στήλη 2α), ὅπου ἀναφέρεται ὅτι εἰς τὰς ἐρεῖνας τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου δὲν χρησιμοποιεῖται συχνὰ ὁ Γεωλόγος, ἀλλὰ «πὸ πολὺ γνωστὸς εἶναι ὁ Μηχανικὸς Μεταλλεῖον, παρ' ὅλον ὅτι ὁ ρόλος του πρέπει νὰ περιορίζεται κυρίως εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν ἐνὸς κοιτάσματος».

Προφανῶς ὁ συνεργάτης σας διὰ τῆς ἀπόψεώς του αὐτῆς θέτει θέμα ἀρμοδιοτήτων τῶν Γεωλόγων καὶ τῶν Μεταλλειολόγων Μηχανικῶν εἰς τὰς κοιτασματολογικὰς καὶ μεταλλευτικὰς ἐρεῖνας καὶ ἀποφαίνεται ὅτι οἱ Γεωλόγοι ἔχουν ἐν προκειμένῳ τὴν ἀρμοδιότητα, ἡμεῖς δὲ περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν, δηλονότι τὴν ἐξαγωγή τῶν μεταλλευμάτων. Μολονότι δὲν προτιθέμεθα νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὴν ἀρμοδιότητα καὶ τῶν Γεωλόγων εἰς τὴν μεταλλευτικὴν καὶ κοιτασματολογικὴν ἔρευναν, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ τονίσωμεν ὅτι τοιοῦτον θέμα ἀρμοδιοτήτων θὰ συζητήσωμεν μόνον μετὰ διπλωματούχων Γεωλόγων - Μηχανικῶν, ἀποφοίτων εἰδικῆς σχολῆς ἀνωτάτης στάθμης, τὸ πρόγραμμα ἐκπαίδευσως τῆς ὁποίας θὰ περιλαμβάνει πλὴν τῆς κοιτασματολογίας καὶ μεταλλευτικῆς καὶ γεωφυσικῆς ἔρευνας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες Γεωλόγοι, κατὰ τὴν μεγίστην των πλειοψηφίαν

δὲν εἶναι κάτοχοι εἰδικοῦ γεωλογικοῦ διπλώματος, ἀλλὰ ἀπόφοιτοι τῶν Φυσιωγνωστικῶν Τμημάτων τοῦ Πανεπιστημίου, τὸ πρόγραμμα ἐκπαίδευσως, τῶν ὁποίων ὡς ὁ συνεργάτης σας ἐκθέτει καὶ παραδέχεται, κάθε ἄλλο παρὰ ἐπαρκὲς εἶναι διὰ τὴν συγκρότησιν γεωλογικῆς εἰδικότητος, καθίσταται προφανὲς ὅτι δὲν τίθεται δι' ἡμᾶς θέμα συζητήσεως ἀρμοδιοτήτων, ἐπὶ τοῦ θιγέντος θέματος. Θὰ ἦτο ὅθεν προτιμότερον διὰ τὸν συνεργάτην σας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τάξιν τὴν ὁποίαν ἐνδεχομένως ἐκπροσωπεῖ οὗτος, νὰ μὴ θίξη τὸ θέμα, ἀλλὰ νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ὑφισταμένην κατάστασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες Γεωλόγοι ὄχι μόνον ἔχουν ἀρμοδιότητας εἰς τὴν Μεταλλευτικὴν ἔρευναν ἀλλὰ, κατέχοντες τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν κοιτασματολογικῶν θέσεων τοῦ Π.Ε.Τ., διεξάγουσιν τὸ μέγιστον ποσοστὸν αὐτῆς εἰς βάρος τῆς τάξεώς μας. Εὐτυχῶς ὅτι αὐτὸ δὲν ἰσχύει προκειμένου περὶ τῆς ἰδιωτικῆς μεταλλευτικῆς δραστηριότητος, ἥτις εἰς τὸ σύνολόν της διεξάγεται ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς φορεῖς τῆς τοῦ Μεταλλειολόγους Μηχανικοῦς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, θὰ προσθέσωμεν πρὸς ἐνημέρωσιν ὅτι βάσει τῶν διεθνῶς ἀνεγνωρισμένων τύποις καὶ οὐσίας, ἡ μεταλλευτικὴ καὶ κοιτασματολογικὴ ἔρευνα ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν Μεταλλειολόγων Μηχανικῶν, ἥτις περιλαμβάνει τὴν ἔρευναν, τὴν ἀνακάλυψιν καὶ τὴν ἐξαγωγή τῶν χρησίων ὀρυκτῶν καὶ πετρωμάτων ἐκ τῆς γῆς, προσέτι δὲ τὴν μηχανικὴν αὐτῶν ἐπεξεργασίαν πρὸς βελτίωσιν τῆς ποιότητος. Ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ αὐτοῦ προκύπτει, ὅτι ὁ Μεταλλειολόγος Μηχανικὸς ἢ Μηχανικὸς Μεταλλεῖον — ὡς προτιμᾷ ὁ συνεργάτης σας εἰς κατὰ λέξιν μετάφρασιν τοῦ γαλλικοῦ (*Ingenieurs des mines* — δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἐξαγωγή τῶν μεταλλευμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐρευνᾷ διὰ τὴν ἀνακάλυψιν των. Εἶναι δὲ ἡ μεταλλευτικὴ ἔρευνα ἀναποσπᾶστος συνδεδεμένη μετὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν κοιτασμάτων, ἐπειδὴ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτῆς, ἡ ἀνάγκη τῶν ἐρευνῶν εἶναι συνεχῆς.

Βεβαίως, διὰ τῶν ἀποψεῶν μας αὐτῶν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ προτιθέμεθα νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὴν συμβολὴν καὶ τῶν Γεωλόγων εἰς τὴν μεταλλευτικὴν ἔρευναν, ὡς ἄλλωστε συμβαίνει καὶ διεθνῶς. Κατέχομεν ὅμως τὸ δικαίωμα ἐπειδὴ δι' ἡμῶν διευθύνονται αἱ πάσης φύσεως μεταλλευτικαὶ δραστηριότητες νὰ καθορίζωμεν ἡμεῖς τὴν ἔκτασιν ἀναμίξεως τῶν Γεωλόγων εἰς τὴν φάσιν αὐτὴν τῶν ἐρευνῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κοιτασματολογικὴ ἔρευνα ἀποτελεῖ μίαν ἐξειδικευμένην ἐργασίαν, αὕτη διεξάγεται διεθνῶς ὑπὸ Μεταλλειολόγων Μηχανικῶν ἢ καὶ Γεωλόγων εἰδικευμένων τυπικῶς ἢ οὐσιαστικῶς, οἵτινες ἐν προκειμένῳ ὀνομάζονται Μεταλλειολόγοι Γεωλόγοι.

Ὡς πρὸς τὸ θέμα «Τί ὑπάρχει σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα», τὸ ὁποῖον θίγει ὁ συνεργάτης σας, θὰ προσθέσωμεν ὅτι πλὴν τοῦ Φυσιο-

γνωστικού Τμήματος του Πανεπιστημίου, οι απόφοιτοι του οποίου έχουν γεωλογικές γνώσεις και χρησιμοποιούνται υπό των διαφόρων υπηρεσιών ως Γεωλόγοι, υπάρχει και το Τμήμα Μεταλλειολόγων Μηχανικών του Ε.Μ.Π. εις το οποίον ή εκπαίδευσις τόσον από άπόψεως μαθημάτων τεχνικής καταρτίσεως όσον και από άπόψεως γεωλογικής έπιμορφώσεως, είναι περισσότερο προσηρμοσμένη προς τας σημερινάς ανάγκας τής γεωλογικής ειδιότητος. Διά να κατανοηθή δέ ο βαθμός άνταποκρίσεως εκάστης των άνωτέρω σχολών εις την ένδεδειγμένην εκπαίδευσιν Έπισταμόνων Γεωλόγων, παραθέτομεν κατωτέρω τους πίνακας μαθημάτων 1) τυπικής γεωλογικής σχολής του έξωτερικού και συγκεκριμένως του τμήματος Γεωλογίας τής σχολής Μεταλλείων του COLORADO U.S.A. 2) του τμήματος Μεταλλειολόγων Μηχανικών του Ε.Μ.Π. και 3) του Φυσιογνωστικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών.

**ΠΙΝΑΞ ΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
ΕΙΣ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΛΟΓΩΝ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΜΕΤΑΛΛΕΙΩΝ ΤΟΥ COLORADO —
Η.Π.Α.**

1. Γενική Χημεία, 2. Τεχνικόν σχέδιον, 3. Άγγλική σύνθεσις, 4. Στοιχεία Γεωλογίας, 5. Κατώτερα μαθηματικά, 6. Στρατιωτική, 7. Φυσική άγωγή, 8. Άποτύπωσις (Τοπογραφία), 9. Παραστατική γεωμετρία, 10. Κρυσταλλογραφία, 11. Ποσοτική άνάλυσις, 12. Βιβλιογραφία, 13. Όρυκτολογία, 14. Μαθηματικός λογισμός, 15. Γενική φυσική, 16. Άναλυτική Μηχανική, 17. Γραφοστατική, 18. Είσαγωγή εις την Πετρογραφίαν, 19. Είσαγωγή εις την μεταλλευτικήν, 20. Φυσική Χημεία, 21. Έδρομηχανική, 22. Άντοχή των υλικών, 23. Έζηματογένεσις, 24. Τεκτονική γεωλογία, 25. Θερμοδυναμική, 26. Γεωτρήσεις, 27. Κατ' έκλογήν, 28. Οικονομικά, 29. Στοιχεία παλαιοντολογίας, 30. Ιστορική Γεωλογία, 31. Γραφικαί μέθοδοι εις την Γεωλογίαν, 32. Παραγωγή μεταλλείων, 33. Είσαγωγή εις την σύγχρονον Φυσικήν, 34. Βιομηχανική όργάνωσις, 35. Τεχνική έκθεσις, 36. Όπτική όρυκτολογία, 37. Κοιτασματολογία, 38. Έπογεία γεωλογική χαρτογράφησις, 39. Καθοδηγητικά άπολιθώματα, 40. Φωτογεωλογία, 41. Οικονομική Γεωλογία, 42. Όρυκτογραφία, 43. Μικροπαλαιοντολογία, 44. Πετρογραφία, 45. Γεωλογία του πετρελαίου, 46. Πρώται βοήθειαι, 47. Γεωλογία υπαίθρου, 48. Έπισκέψεις και άσκήσεις υπαίθρου, 49. Εκπόνησις γεωλογικών θεμάτων.

**ΠΙΝΑΞ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΜΕΤΑΛΛΕΙΟΛΟΓΩΝ - ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΟΥ Ε.Μ.Π.**

(έκ των έπισήμων προγραμμάτων εκπαιδύσεως των τελευταίων έτών).

1. Άνώτερα μαθηματικά, 2. Γενική φυσική, 3. Πειραματική χημεία, 4. Άναλυτική χημεία (ποιοτική). 5. Τεχνική Σχεδίασις. 6. Άγγλική και Γαλλική γλώσσα και Τεχνική όρολογία. 7. Έφηρμοσμένη Μηχανική. 8. Ποσοτική

χημική άνάλυσις. 9. Στοιχεία παραστατικής γεωμετρίας, 10. Όρυκτολογία, 11. Πετρογραφία, 12. Γενική Γεωλογία, 13. Παλαιοντολογία, 14. Έφηρμοσμένη Γεωλογία, 15. Κοιτασματολογία, 16. Γραφικαί μέθοδοι εις την Γεωλογίαν, 17. Μεταλλευτικαί και γεωφυσικαί έρευναι, 18. Γεωδαισία και τοπογραφία Μεταλλείων, 19. Μέθοδοι έρεύνης και εκμεταλεύσεως Μεταλλείων, 20. Βιομηχανική φυσική (θερμοδυναμική), 21. Δομικαί κατασκευαί, 22. Όργανική χημεία, 23. Ειδική ήλεκτροτεχνία, 24. Φυσικοχημεία, 25. Μεταλλογνωσία και μεταλλοτεχνία, 26. Μεγάλαι άσκήσεις έφηρμοσμένης Γεωλογίας και Κοιτασματολογίας, 27. Έκμετάλλευσις Μεταλλείων, 28. Όπτική Κρυσταλλογραφία, 29. Γενική Μεταλλουργία, 30. Φυσικοχημεία και Έλεκτροχημεία, 31. Άνόργανος χημική τεχνολογία, 32. Ειδική χημική τεχνολογία, 33. Μεγάλαι άσκήσεις Μεταλλευτικής, 34. Στρωματογραφία, 35. Ειδική Μεταλλουργία, 36. Μεταλλουργία σιδήρου, 37. Πολιτική Οικονομία, 38. Στοιχεία Δικαίου, 39. Έδρολογία, 40. Γεωλογική χαρτογράφησις.

**ΠΙΝΑΞ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΟΥ
ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΑΘΗΝΩΝ**

(έκ του οδηγού σπουδών Αθήναι 1959, σελ. 19).

1. Γενικά μαθηματικά, 2. Γενική φυσική, 3. Άνόργανος Χημεία, 4. Γενική Βιολογία, 5. Γενική Φυσική Γεωγραφία, 6. Όργανική Χημεία, 7. Γενική Βοτανική, 8. Όρυκτολογία, 9. Γενική Ζωολογία, 10. Ιστορία Φυσικών Έπιστημών, 11. Πρακτική μετεωρολογία, 12. Παλαιοντολογία, 13. Συστηματική βοτανική, 14. Συστηματική Ζωολογία, 15. Πετρολογία, 16. Κλιματολογία, 17. Είσαγωγή εις την Φιλοσοφία, 18. Παιδαγωγική, 19. Σεισμολογία, 20. Γεωλογία, 21. Ειδική Φυσική Γεωγραφία, 22. Πειραματική βιολογία και γενετική, 23. Φυσική άνθρωπολογία, 24. Ζωογεωγραφία και 25. Φυτογεωγραφία.

Έκ των άνωτέρω προκύπτει, ότι ή συγκρότησις τής γεωλογικής ειδιότητος άπαιτεί μίαν μακράν σειράν εκ 49 μαθημάτων διδασκομένων εις 8 έξάμηνα, ήτοι 4 πλήρη έτη σπουδών. Έκ των μαθημάτων αυτών 22 είναι μαθήματα τεχνικής καταρτίσεως και γενικής έπιμορφώσεως, ένω τα υπόλοιπα 26 είναι μαθήματα γεωλογικής έπιμορφώσεως. Έξ αυτών οι Μεταλλειολόγοι Μηχανικοί εις το Ε.Μ.Π. διδάσκονται όλα σχεδόν τα μαθήματα τεχνικής καταρτίσεως και τα πλείστα εκ των μαθημάτων γεωλογικής έπιμορφώσεως. Άντιθέτως, είναι πολν μικρός ο αριθμός των διδασκομένων εις το φυσιογνωστικόν τμήμα μαθημάτων, άτινα περιέχονται εις τον πίνακα μαθημάτων τής Γεωλογικής σχολής.

Έν τέλει, θά αναφερθώμεν έν όλίγοις εις το σοβαρώτερον σημείον του άρθρου και του όλου προβλήματος, όσον άφορā δηλαδή εις τα ληπτέα μέτρα.

Συμφωνούμεν ότι έπείγει διά την χώραν μας

ή εκπαίδευσις Γεωλόγων, αλλά θεωρούμεν τελείως ανεπαρκές τὸ προτεινόμενον ὑπὸ τοῦ συνεργάτου σας πρόγραμμα ἐκπαιδεύσεως. Ἡ λεπτομερὴς αἰτιολόγησις τῆς ἀπόψεώς μας αὐτῆς θὰ ἀπτήτει πολὺν χρόνον δι' ὃ θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰς ἐπομένους ὀλίγας παρατηρήσεις: 1) διὰ τοῦ προτεινομένου προγράμματος ἐκπαιδεύσεως, τὰ τρία πρῶτα ἔτη φοιτήσεως εἶναι κοινὰ διὰ Γεωλόγους, Ζωολόγους καὶ Βοτανολόγους, ἤτοι οὐσιαστικῶς ἐλαχίστης χρησιμότητος διὰ γεωλόγους τῶν συγχρόνων ἀπαιτήσεων, 2) διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς γεωλογικῆς εἰδικότητος, ἤτοι μᾶς κατ' ἐξοχὴν τεχνικῆς εἰδικότητος ἀπαιτοῦνται πλὴν τῶν γεωλογικῶν καὶ πλείας τεχνικῶν μαθημάτων, ὅπως τεχνικοῦ σχεδίου, παραστατικῆς γεωμετρίας, τοπογραφία, μηχανικὴ τῶν ὑλικῶν, ὑδρολογία, ὑδροδυναμική, μαθηματικά, χαρτογράφησις, στοιχεῖα μεταλλευτικῆς ἐδαφομηχανικῆς, βραχομηχανική, γεωφυσικὴ ἔρευνα κ.ἄ. Ἐλάχιστα ἐκ τῶν μαθημάτων αὐτῶν τεχνικῆς κατάρτισεως περιέχονται εἰς τὸ προτεινόμενον ὑπὸ τοῦ συνεργάτου σας πρόγραμμα ἐκπαιδεύσεως Γεωλόγων, ἐνῶ ἐξ ἄλλου καὶ τὰ προτεινόμενα μαθήματα γεωλογικῆς ἐπιμορφώσεως δὲν καλύπτουν ὅλην τὴν περιοχὴν τῆς ἐφαρμοσμένης Γεωλογίας. Θέλομεν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ἐφ' ὅσον ἰδρυθῆ γεωλογικὸν τμῆμα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, τὸ πρόγραμμα τῆς ἐκπαιδεύσεως θὰ προσαρμοσθῆ εἰς τὰς συγχρόνους ἀπαιτήσεις καὶ πρὸς τοῦτο βασικὴ προϋπόθεσις εἶναι νὰ μὴ διατεθοῦν τὰ τρία πρῶτα ἔτη εἰς κοινὰ μαθήματα μὲ φοιτητὰς τῆς Ζωολογίας καὶ Βοτανολογίας.

Ἀντιθέτως, ἐμφανίζεται πλέον εὐχερῆς ἡ ἐκπαίδευσις Γεωλόγων εἰς τὸ Ε.Μ. Πολυτεχνεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ὑφίστανται ὄλαι σχεδὸν

αἱ ἔδραι μαθημάτων τεχνικῆς καταρτίσεως, αἱ δὲ ἀπαιτούμεναι πρόσθετοι τοιαῦται εἰδικῶς διὰ μαθήματα γεωλογικῆς ἐπιμορφώσεως εἶναι συνολικῶς πολὺ ὀλιγώτεροι ἀπὸ τὰς ἀναγκαίας προσθέτους ἔδρας διὰ μίαν Γεωλογικὴν σχολὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Συνεπῶς, κατὰ τὴν ἡμετέραν ἄποψιν ἀσχετῶς τοῦ ποῖα μέτρα θὰ ληφθοῦν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν γεωλόγων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἐπιβάλλεται ἡ ἰδρυσις Τμήματος Γεωλόγων Μηχανικῶν εἰς τὸ Ε.Μ.Π. Πρὸς τοῦτο θὰ πρέπει τὸ Τμῆμα Μεταλλειολόγων Μηχανικῶν νὰ μετατραπῆ εἰς Σχολὴν μὲ Τμήματα 1) Μεταλλειολόγων Μηχανικῶν, 2) Γεωλόγων Μηχανικῶν, 3) Μεταλλουργῶν Μηχανικῶν καὶ 4) Γεωφυσικῶν Μηχανικῶν.

Ἡ λύσις αὕτη, δηλαδὴ ἡ λειτουργία τμήματος Γεωλόγων Μηχανικῶν εἰς τὸ Ε.Μ.Π. ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν ἰδρυσιν Γεωλογικοῦ Τμήματος εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ἐξυπηρετεῖ πλήρως τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας εἰς Γεωλόγους καὶ ὁδηγεῖ εἰς μίαν κατάστασιν παρομοίαν μὲ τὴν ὑφισταμένην προκειμένου περὶ Χημικῶν καὶ Χημικῶν Μηχανικῶν ἢ Ραδιοηλεκτρολόγων καὶ Μηχανολόγων Ἡλεκτρολόγων.

Μέχρις οὗ αἱ ἀνωτέρω σχολαὶ ἰδρυθοῦν, αἱ ἀνάγκαι τῆς χώρας εἰς Γεωλόγους δύναται νὰ καλύπτονται ὑπὸ διπλωματούχων τῶν Τμημάτων Φυσιογνωστῶν καὶ Μεταλλειολόγων Μηχανικῶν, ἐκ τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἐπιλέγωνται οἱ χρησιμοποιούμενοι εἰς τὰς Γεωλογικὰς Ἑπιτηρείας τῆς χώρας ἐπιστήμονες.

Ὁ Γραμματεὺς
Α. ΜΠΑΡΟΤΝΗΣ

Ὁ Πρόεδρος
Ι. ΦΙΝΕΣ

Καὶ πάλι ὁ Γεωλογικὸς Χάρτης — Ἡ ἄποψη τοῦ κ Παρασκευαΐδη

Ἐχει σημασία γιὰ τὴν ἐπαστημονικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μᾶ «συζήτηση», πού ἄρχισε γύρω στὸ θέμα τοῦ γεωλογικοῦ χάρτη τῆς Ἑλλάδος 1:500.000, Ρέντς, Λιάτσικα, Παρασκευαΐδη, ἀνάμεσα σὲ εἰδικούς. Τὸ θέμα φαίνεται μὲ τὸ πρῶτο εἰδικό, μὲ περιορισμένη σημασία. Ὡστόσο, ἡ συζήτηση ἔχει εὐρύτερη σημασία, γιατί δείχνει πόσο ἀντιφατικὰς ἀντιλήψεις ἐπακρατοῦν σὲ μερικὸς ἐργάτες τῆς ἐπαστημονικῆς ζωῆς.

Ὅταν στὸ ἄρθρο του γιὰ τὸν ὀρυκτὸ πλοῦτο τῆς Ἑλλάδος ὁ κ. Κισκύρας ἐχαράκτηρισε τὸ γεωλογικὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδος 1:500.000 Ρέντς, Λιάτσικα, Παρασκευαΐδη, παλιὸ μὲ 50 ὡς 70 χρονῶν στοιχεῖα, ξεγράφοντας μᾶ θετικὴ προσφορὰ στὴ μελέτη τοῦ τόπου, ἔδινε τὴν ἐντύπωση, πὼς ἔκανε μᾶ βιαστικὴ κρίση. Σηκώθηκε τότε ὁ ἴδιος ὁ χάρτης καὶ μὲ τὸ στόμα τοῦ τρίτου του συντάκτη, πού εἶναι οὐσιαστικῶς ὁ πρῶτος, εἶπε σύντομα

τὴν ἱστορία του, διατυπώνοντας κάποιον παράπονο γιὰ τὴν κακὴ μεταχείριση, πού τοῦ ἔγινε καὶ τοῦ γίνεται. Ἐδωσε πληροφορίες, πού ἔπρεπε νὰ ἤξερε ὁ Κ., τοῦ θύμιζε καὶ τὴν ἴδια τὴν δική του συμβολή, σημειώνοντας μὲ τὴν εὐκαιρία καὶ μᾶ μικρὴ του ἀταξία. Ἦταν ἀπλὸ πληροφορικὸ σημεῖωμα, χωρὶς ποιοτικὸς χαρακτηρισμοὺς καὶ ἀξιολογήσεις τοῦ ἄρθρου τοῦ Κ. καὶ αὐτοῦ τοῦ ἴδιου.

Ἐχει ἐνδιαφέρον ἡ ἀπάντησις τοῦ Κ. («Σ.Θ.», 10-11) καὶ ἡ ἀνάλυσίς της, στὴ μέθοδο καὶ στὴν οὐσία, θὰ δείξει τίς ἀντιφάσεις πού κρύβει καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἔκτασή της, τὴ θέση της μέσα στὰ γενικὰ ἰδεολογικὰ πλαίσια.

Ἡ «ἀποκατάστασις τῆς ἀλήθειας»

Ἡ βασικὴ ἰδέα, πού ἔρχεται νὰ στηρίξει θεωρητικῶς εἶναι ἐκείνη, πού διατύπωσε δογματικῶς στὸ πρῶτο του ἄρθρο («Σ.Θ.», 7). Τὴ

γνώμη, πού ἔδινε τὴν ἐντύπωση, πὼς ἦταν ἀπὸ μιὰ ἐλαφρότητα λίγο περιέργη, ἐπαχειρεῖ τώρα νὰ τὴ θεμελιώσει σὲ θεωρητικὴ — «γε-ρὴ» νομίζει — βάση, λογικὴ! Καὶ ξεκινάει μ' ἓνα λογικὸ παιχνίδι, θάλεγε.

«Δὲ χωράει καμιὰ ἀμφιβολία», γράφει, «ὅτι ἡ σύνταξη γεωλογικοῦ χάρτου· μεγάλης περιοχῆς βασίζεται στοὺς ὑπάρχοντες τοπικοὺς χάρτες». Καὶ γιὰ νὰ δώσει ἀπόλυτη ἀξία καὶ καθολικότητα στὴν κρίση αὐτή, τὴ συμπληρώνει προσθέτοντας τὸ κατάπληκτικό: «Οἱ προσθήκες, διορθώσεις κ.λ.π. (;) ἀπὸ στοιχεῖα (καινούργια), ἀκόμα καὶ μερικὲς διαδρομὲς στὸ ὑπαιθρο, εἶναι ἀπλῶς ἓνα ρετουσάρισμα στὸ χάρτη».

Ἔτσι ἀπὸ τὸ δόγμα αὐτὸ ἔρχεται στὴν εἰδικὴ περίπτωση, «Οἱ τοπικοὶ (γεωλογικοὶ) χάρτες ὡς τὸ 1953 ἦταν στὴν πλειοψηφία τους (πλειονότητα, θέλει νὰ πεῖ) παλαιοί, τοῦλάχιστον 50 χρόνων». Τὸ συμπέρασμα τὸ «λογικὸ» ἔρχεται μόνο του: «ἐπομένως» συμπεραίνει ἄνετα «δὲν ἀποτελεῖ περὶ ἐργὴ ἐλαφρότητα τὸ ὅτι τὰ περισσότερα στοιχεῖα πού ἀποτελοῦν βάση γιὰ τὸ χάρτη αὐτὸ ἦταν τοῦλάχιστον κατὰ 50 χρόνια παλαιότερα». Καὶ εὐχαριστημένος μὲ τὴν «ἀπόδειξη» κλείνει μὲ ναρκισσισμό: «Ἐδῶ πρόκειται γιὰ κουκιά μετρημένα, ὥστε νὰ μὴν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἀμφισβητήσει».

Μιὰ καὶ ἔθεσε ἀπὸ πρὶν τὴν συμπληρωματικὴ κρίση γιὰ τὴ μηδαμνὴ ἀξία, πού ἔχουν οἱ συμπληρώσεις, διορθώσεις κλπ. δὲν ἔχει καμιὰ δυσκολία νὰ μὴ ἀμφισβητήσει, πὼς «πάνω στὸ χάρτη θὰ ἔχουν συμπεριληφθεῖ ὅλα τὰ γνωστά ὡς τότε σκόρπια γεωλογικὰ στοιχεῖα, οὔτε πὼς ἔγινε κριτικὴ ἐπεξεργασία τοῦ ὑλικοῦ, ὥστε ὁ χάρτης νὰ εἶναι μιὰ ἐνότητα καὶ ὄχι μωσαϊκό», πέφτοντας ἔτσι σὲ καθαρὴ ἀντίφαση. Γιατὶ ἂν ἔγιναν ὅλα αὐτὰ παύουν οἱ παλιοὶ χάρτες 50 ὡς 70 χρόνων νὰ ἔναι τέτοιοι!

Ὁ Κ. κάνει ἀνάποδα τὸ λογικὸ δρόμο. Δὲ βγάζει τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὶς βασικὲς προτάσεις, μὰ φτιάχνει τὶς κρίσεις-προτάσεις αὐτὲς μὲ τὸν τρόπο πού μιὰ αἰθιαίρετη κρίση του βγαίνει σὰ «συμπέρασμα» λογικό. Αὐτὰ ἀποτελοῦν γιὰ τὸν Κ. «μετρημένα κουκιά». Μιὰ λιγάκι προσεχτικὴ ὥστόσο ματιὰ θὰ δείξει, πόσο πρωτόγονο καὶ χοντροὸ εἶναι τὸ μέτρομα τοῦ Κ. πού μονάχα ἀφελεῖς μπορεῖ νὰ ἰκανοποιήσει.

Ὁ Συλλογισμὸς εἶναι σωστός λογικά. Μὰ εἶναι παιχνίδι μὲ πολλὰ λάθη μάλιστα. Οἱ κρίσεις του οἱ βασικὲς δὲν παραγνωρίζουν μονάχα, μὰ περιφρονοῦν τὴν πραγματικότη-

τα, πού εἶναι τὸ ἀποφασιστικὸ μέτρο γιὰ τὴ σκέψη καὶ βάζει περιορισμὸ στὴν αὐθαιρεσία τῆς λογικῆς. Μὲ ἓνα ἀνάλογο παιχνίδι ὁ ἀρχαῖος κατάφερε νὰ βγάλει, πὼς ἡ χελώνα θὰ περάσει στὴν τρεχάλα τὸ λαγό.

Πρῶτα-πρῶτα ἡ πρώτη πρόταση-κρίση, πὼς «ἡ σύνταξη γεωλογικοῦ χάρτου· μεγάλης περιοχῆς βασίζεται στοὺς ὑπάρχοντες τοπικοὺς χάρτες» δὲν ἔχει τὴ γενικότητα, πού θέλει νὰ τῆς δώσει καὶ γι' αὐτὸ φυσικὰ δὲν μπορεῖ νὰ χωρέσει καὶ τὴν ἄλλη κρίση. Πρέπει νὰ συμπληρωθεῖ μὲ «πολλὲς φορὲς» ἡ σύνταξη κλπ. ἢ μὲ «πολλοὶ χάρτες» βασίζονται κλπ. καὶ τότε ἡ ἀξία τῆς εἶναι περιορισμένη καὶ παύει νὰ ἔχει τὴν γενικότητα πού θὰ τὴν ἔκανε ἀξία νὰ στηρίξει τὰ παρακάτω.

Ἡ δευτέρη πρόταση, ἡ μικρὴ κρίση «οἱ τοπικοὶ ὡς τὸ 1953 χάρτες ἦταν, στὴν πλειονότητά τους, παλαιοί, τοῦλάχιστον 50 χρόνων» δὲν εἶναι καὶ αὐτὴ σωστὴ. Γιατὶ μιὰ σύντομη ματιὰ δείχνει πὼς οἱ χάρτες εἶναι ἀπὸ πολλὲς ἐποχὲς: Ἐνας τῆς ἐποχῆς τοῦ 1860-1870, τρεῖς τοῦ 1871-80, τρεῖς τοῦ 1881-1890, δέκα τοῦ 1891-1900, ἑπτὰ τοῦ 1901-1910, 15 τοῦ 1911-1920, 15 τοῦ 1921-30, 32 τοῦ 1931-40, 21 τοῦ 1941-53 καὶ 10 ἀνέκδοτοι, καὶ χωριστὰ σύγχρονοι, τοῦ 1953 καὶ ἄλλοι ἀνέκδοτοι πού δημοσιεύθηκαν ἀργότερα, ὅπως ὀλόκληρη ἡ δυτικὴ Ἑλλάδα τοῦ Ρέντς καὶ πολλὲς ἄλλες μικρὲς ἐκτάσεις. Μὰ τὸ σπουδαιότερο εἶναι, πὼς οἱ παλιοὶ χάρτες δὲν ξεσηκώθηκαν, γιὰ νὰ τοποθετηθοῦν ἔτσι, ὅπως ἦταν. Γιατὶ στὸ κάτω κάτω ποῖο εἶναι τὸ σωστὸ νόημα ἐκείνου τοῦ «βασίζονται». Ἔτσι πολλοὶ παλιοὶ χάρτες εἶχαν καὶ σωστὰ στοιχεῖα, πού δὲν τὰ ἔκανε παλιὰ ἢ μεγάλη τους ἡλικία! Καὶ τὸ πῶς σπουδαῖο ἀκόμα: Μεγάλο κομμάτι ἔγινε ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἡ συνεργασία τοῦ Ρέντς δὲν ἦταν τυπικὴ. Ἦταν οὐσιαστικὴ.

Ὁ κ. Κ. ξεκινάει τοὺς συντάχτες τοῦ χάρτη. Ἡ γνώση τους, ἡ πείρα τους, οἱ ἀντιλήψεις τους γιὰ τὰ ἐπιστημονικὰ προβλήματα ἔπαιξαν ἀποφασιστικὸ ρόλο. Χωρὶς αὐτὰ ὁ χάρτης θὰ ἔταν ἴσως, ὅπως τὸν καταλαβαίνει ὁ Κ. Μὰ τότε δὲ θὰ ἔταν αὐτὸς πού χρειαζόταν καὶ πού ἀναλάβαν ὑποχρέωση νὰ φτιάξουν ὄχι μονάχα ἀπέναντι στὸ Ἐργασεῖο, μὰ μπροστὸν ἀπέναντι στὸ κοινὸ καὶ ἀπέναντι στὸν ἑαυτό τους!

Μέσα στὸ χάρτη Ρ.Α.Π. εἶναι παλιοὶ χάρτες, πού λέει, μὰ ὄχι σὰν πηγές. Εἶναι μέσα σὰν πρώτη ὕλη, πού δουλεύτηκε καὶ ἔγινε ὀ-γνώριστη.

Ὁ χάρτης στηρίχθηκε πραγματικὰ σ' ὅ,τι γεωλογικὸ στοιχεῖο δημοσιευμένο καὶ ἀδημοσίευτο, μπόρεσαν νὰ ἔχουν στὴ διάθεσή τους οἱ συντάχτες. Καὶ γι' αὐτὸ ἔκαναν κάθε προσπάθεια καὶ ἐξασφάλισαν καὶ τὴν ἀνεκτίμητη συνεργασία τοῦ μοναδικοῦ ἐρευνητῆ τῆς Ἑλλάδας ὡς τότε τοῦ Ρέντς, παραχωρώντας του τιμητικὰ τὴν πρώτη θέση.

Τίποτα δὲν ἀλλάζει ἀπ' τὸ παλιὸ γιὰ τὸν

Κ. ἂν αὐτὸ τὸ παλιὸ τὸ συμπληρώσεις, τὸ διορθώσεις, τὸ ἀλλάξεις. Ἡ ταξινόμηση, ἡ συστηματοποίηση, ἡ ἐνοποίηση, ὁ συγχρονισμὸς καὶ ἡ ἐνημέρωση, βασικὲς ἐπιστημονικὲς δουλειὲς καὶ ἡ καινούργια ὀλότελα σχεδίαση ἀπὸ κομμάτια ὀλόκληρα δὲν ἀξίζουν τίποτα, οὔτε μποροῦν νὰ προσθέσουν τίποτα, γιὰ τὸν ἐπιστήμονα τὸν κ. Κ. Θὰ 'λεγες, πὼς ἀλήθεια δὲν τὸν ξέρει τὸ χάρτη, πὺ καταπιάνεται νὰ κρίνει.

Τὰ ἀξιώματα εἶναι ἀλήθειες, πὺ δὲν ἔχουν ὑνάγκη ἀπὸ ἀπόδειξη, ἢ προτάσεις πὺ δὲν ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν πραγματικότητα καὶ μὲ τὸν καιρὸ ἐπακρῶνονται ἀπ' τὴν πράξη. Τὸ «ἀξίωμα» ὁμῶς τοῦ Κισκύρα ὄχι μονάχα δὲ συμφωνεῖ μὲ τὴν πραγματικότητα, μὰ τὴν περιφρονεῖ καὶ δείχνει φανερὰ πὼς ἔγινε μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ στηρίξει μιὰ γνώμη πὺ θγαίνει ἀνθαίρετα καὶ πρόχειρα καὶ στραβά. Γιατὶ εἶναι φανερό, πὼς ἅμα δεχτεῖς, πὼς τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα σ' ἓνα χάρτη διορθώθηκαν, δέχεσαι ἀναγκαστικὰ πὼς ἄλλαξε τὸ παλιὸ καὶ ἡ ἀλλαγὴ γίνεται μεγαλύτερη, ἅμα δεχτεῖς καὶ προσθῆκες καὶ ἀκόμα πὺ πολὺ ἅμα δεχτεῖς τὴν κριτικὴ ἐπεξεργασία, πὺ ἀπ' ὅλα τὰ διαφορετικὰ πράγματα ὄχι κάνει μιὰ ἐνότητα.

Δημιουργεῖ ἴσως χωρὶς νὰ τὸ θέλει ὁ κ. Κ. σύγχυση, μὲ τὶς γενικότητες καὶ τὶς ἀοριστίες. Τὶς ἐννοιες πὺ μεταχειρίζεται τὶς ἀφήνει ἀοριστες, χωρὶς νὰ ὀρίζει τὴν ποιότητα καὶ τὴν ἀξία τους. Τὸ «παλιό», τὸ «ρετουσάρισμα», «οἱ προσθῆκες», «οἱ διορθώσεις», ἀκόμα καὶ κείνο τὸ «κλπ.» καὶ τὸ βασικὸ ἐκεῖνο «τὰ μετρημένα κομμάτια», ἀπὸ πὺ ἀρχίζουν καὶ πὺ σταματοῦν; Ἀκόμα καὶ ἡ «μεγάλῃ περιοχὴ» δὲ λέει τίποτα σίγουρο.

Ἡ ἐννοια ὡστόσο τοῦ «παλιό» σχετικὰ μὲ τὸ χάρτη θγαίνει ἀπὸ τὸ πρῶτο του ἄρθρου, ὅπου γράφει («Σ.Θ.», 7, σ. 23): «Ἡ χώρα μας δὲν ἔχει μελετηθεῖ καὶ ἐξερευνηθεῖ ἀρκετά... Τὰ περισσότερα στοιχεῖα πὺ ἀποτελέσαν βάση γιὰ τὸ χάρτη αὐτὸ εἶναι τουλάχιστον κατὰ 50 χρόνια παλαιότερα... Παρ' ὅλη τὴν καθυστέρηση αὐτή...» τὸ παλιὸ ἀποτελεῖ καθυστέρηση. Καὶ πραγματικὰ «παλιό» στὴ γεωλογία θὰ πεί καθυστερημένο, ἄχρηστο γιὰ τὶς σημερινὲς ἀνάγκες. Καὶ θὰ 'ταν ἀσυγχώρητη καθυστέρηση νὰ παρουσιαστεῖ τὸ 1954 ἡ γεωλογία τοῦ 1880. Οἱ ἀντιλήψεις γιὰ τὴ σύσταση τῆς γῆς καὶ γιὰ τὴ συγκρότηση τῆς κάθε περιοχῆς ἦταν πολὺ ἀτελεῖς πρὶν ἀπὸ 50 καὶ 70 χρόνια. Ἡ ἀντίληψη γιὰ τὴ γεωλογία τῆς Ἑλλάδας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι λαθεμένη. Σήμερα οἱ γνώσεις ἐκεῖνες μονάχα ἰστορικὴ ἀξία ἔχουν καὶ αὐτὸ τὸ ἔξεραν οἱ συντάχτες τοῦ χάρτη. Βέβαια εἶναι καὶ στοιχεῖα παλιά, πὺ εἶναι σωστά καὶ σήμερα καὶ δὲν μποροῦν ν' ἀλλάξουν.

Οἱ παλιὸι χάρτες — πρὶν ἀπὸ 50 καὶ 70 χρόνια σημειώνουν ὄλους σχεδὸν τοὺς ἀσβε-

στόλιθους κρητιδικούς - ἠωκαινικούς. Ὁ χάρτης μας τοὺς ἀναλύει, πολλὲς φορὲς σὲ ὀλόκληρη τὴ στρωματογραφικὴ σειρά, ἀπὸ τὸ τριαδικὸ ὡς τὸ ἀνώτερο κρητιδικὸ ἢ τὸ ἠωκαινο. Εἶναι ἀπλὸ ρετουσάρισμα αὐτό;

Μὰ καὶ ἡ ἀντίληψη τῆς τεκτονικῆς, τῆς δομῆς τῆς χώρας, εἶναι ἄλλη στοὺς παλιούς χάρτες, ἀπλή. Γὰ πετρώματα βρίσκονται σὲ κανονικὴ ἐπαφὴ τὸ 'να μὲ τ' ἄλλο, ὀμαλή. Καμιά ἀνωμαλία δὲ σημειώνεται πουθενὰ σχεδόν. Καμιά πολὺπλοκὴ κίνηση. Ὀλο ἀπλὸ δίπλωμα, πτυχὲς καὶ ρήγματα. Στὸν καινούργιο δίνεται ἡ πολὺπλοκὴ τεκτονικὴ μὲ τὶς ἀνώμαλες ἐπαφές. Κοντὰ στὶς ὀμαλὲς πτυχὲς, εἶναι πτυχὲς γυρμένες καὶ τὰ λέπια καὶ οἱ μισοαπωθημένες μάζες καὶ τεκτονικὰ παράθυρα. Ὀλη ἡ δυναμικὴ ἀναστάτωση τῆς γῆς στὴ γωνία αὐτὴ εἶναι ζωντανὴ πάνω στὸ χάρτη Ρ.Α.Π. Αὐτὰ ὄλα εἶναι διορθώσεις καὶ προσθῆκες. Εἶναι καινούρια πράματα.

Πιὸ καλὰ μιλάει μιὰ παράθεση τοῦ παλιοῦ ἀπέναντι στὸ καινούριο (βλ. πίνακα ἐναντι).

Ἀπλὸ «ρετουσάρισμα» τὶς χαρακτηρίζει ὁ κ. Κ. ὄλες αὐτὲς τὶς ἀλλαγές. Δὲν ἔξηγεῖ βέβαια τί ἐννοεῖ μὲ τὴ λέξη αὐτὴ, μὰ ἀπὸ τὴ συνέχεια φαίνεται, πὼς δὲν ἀναγνωρίζει, πὼς αὐτὸ μπορεῖ νὰ προσθέσει καμιά ποιοτικὴ ἢ ἀλλαγὴ.

Τὸ ρετουσάρισμα ἦταν πραγματικὰ δημιουργικὸ στὸ χάρτη. Ἀλλάξε τὴν κατάσταση καὶ ἔδωσε μιὰ εἰκόνα τῆς χώρας διαφορετικὴ ἀπὸ κείνη πὺ ἔδειχναν οἱ παλιοί.

Ἡ ἐννοια τῆς ἀλλαγῆς ἔχει γιὰ τὸν Κ. μιὰ ἀπόλυτη ἀξία. Κάθε λογῆς ἀλλαγὴ στὴν ἐξίσωσή του, προσθῆκες, διορθώσεις καὶ κείνα τὰ «κλπ.» ἔχουν ὄλες τὴν ἴδια τιμὴ. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο δὲν ἀφήνει κανένα περιθώριο γιὰ νὰ γλυτώσει ὁ χάρτης. Ὀστόσο εἶναι ἀλλαγές καὶ ἀλλαγές, ἄλλες οὐσιαστικὲς καὶ ἄλλες ἀσήμαντες, ἄλλες ἀλλάζουν τὴν ποιότητα καὶ ἄλλες ὄχι, γιὰτὶ γίνονται μέσα σὲ περιθώρια, πὺ σηκώνει ἡ ποιότητα. Ἐτσι νὰ πῶμε δὲν ἔχει μεγάλη σημασία, μὲ ὀρισμένες προϋποθέσεις, ἂν ἓνα συγκρότημα εἶναι γρανίτης ἢ σικνίτης, περιδοτίτης, ἢ δουνίτης, ἀσβεστόλιθος καθαρὸς, μαργαϊκὸς ἢ δολομιτικὸς, τῆς μᾶς ἢ τῆς ἄλλης βαθμίδας τοῦ ἀνωτέρου κρητιδικοῦ. Μὰ ἂν ἓνας ἀσβεστόλιθος πὺ ἦταν στοὺς παλιούς «κρητιδικούς» ἀναλυθεῖ σὲ ὀλόκληρη σειρά τριαδικὸ - λουρασικὸ - κρητιδικὸ - ἠωκαινο, εἶναι οὐσιαστικὴ ἀλλαγὴ. Τέτοιες καὶ ἄλλες ἀνάλογες εἶναι πολλὲς. Καὶ μαζί εἶναι καὶ οἱ προσθῆκες, στὴ Θεσσαλία, στὴ Μακεδονία, στὴ Θράκη κ.ἄ.

Ὁ κ. Κ. δὲν πιστεύει πὼς οἱ διορθώσεις, οἱ συμπληρώσεις καὶ οἱ προσθῆκες μποροῦν ν' ἀλλάξουν τὴν ποιότητα τοῦ χάρτη. Ξεχνάει τὸ ἀξίωμα, πὺ θγήκε μέσα ἀπὸ τὴν πράξη καὶ ἔχει βασικὴ ἀξία γιὰ τὴν ἐπιστήμη: Ὀταν κάτι πὺ χαρακτηρίζεται ποιότητα α, νὰ πῶμε, πάθει μερικὲς ποσοτικὲς ἀλλαγές, ἴσαμ' ἓνα σημεῖο ἐξακολουθεῖ νὰ 'ναι ποιότητα α, πὺ ἔχει ὀρισμένα περιθώρια. Ὀταν ὄμως οἱ ποσοτικὲς ἀλλαγές περάσουν αὐτὸ τὸ σημεῖο, πὺ σημαδεύει τὸ βριο τῆς ποιότητας, τότε πέφτει σὲ ἄλλη ποιότητα β, διαφορετικὴ.

Ὁ κ. Κ. δὲ θέτει καμιά ἀφρηρία, ὄταν

18 - 19 διαιρέσεις στρωματογραφικές
1 : 300.000 PHILIPPSON

Ένιαίες άσβεστολιθικές λωρίδες
Φλύσχης ένιαίος
Άσπρες άγνωστες περιοχές
Έπαφές όμαλές ένιαίες

Πτυχές άπλές

36 διαιρέσεις στρωματογραφικές
1 : 500.000 Ρ. Α. Π.

Διαφοροποιημένες άσβεστολιθικές λωρίδες
Διαφοροποιημένος (Ίόνιος, Πίνδου)
Όλη ή περιοχή γνωστή
Έπαφές διαφοροποιημένες, όμαλές και ά-
νώμαλες
Πτυχές και λέπια και έπωθήσεις

ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΠΑΛΙΟΣ

ΚΑΙΝΟΤΡΙΟΣ

P.H. 1 : 300.000

P. Α. Π. 1 : 500.000

Άπλή στατική γεωλογία
Μία ένότητα στρωματογραφική
Κρητιδικοί άσβεστόλιθοι
Άσβεστόλιθοι Τριπολιτσάς
» Πύλου
Κρητιδικό — κάτω ήώκαινο.
Άσβεστόλιθοι Όλονου (ήώκαινο)
Κερατόλιθοι άκαθόριστοι
Φλύσχης ένιαίος
Νεογενές
Έπαφές όμαλές

Λίγες πυριγενείς έμφανίσεις

Πολύπλοκη τεκτονική
Τρεις ένότητες (Ίόνια, Τρίπολη, Πίνδος)
Σειρές διαφοροποιημένες
Διαφοροποιημένο τριαδικό — Ήώκαινο

Τριαδικό — Κρητιδικό
Σειρά Όλονου - Πίνδου
Ίόνιος Όλονου - Πίνδου άκαθόριστος
Πλειόκαινο
Όμαλές και τεκτονικές (λέπια έπωθημένα
κομμάτια)
Πολλές

λέει, πώς οί προσθήκες κλπ. μονάχα ένα ρετουσάρισμα είναι. Είναι χαρακτηριστικό, πώς ό Νόμπελ στη διαθήκη του για τόν τομέα της Χημείας τή βελτίωση τή βάζει πλάι στην ανακάλυψη, τής δίνει τήν ίδια αξία και τή βραβεύει. Οί διορθώσεις πραγματικά, και μικρές ακόμα, αλλάζουν τήν κατάσταση. Ένα άχρηστο πράμα τό κάνουν χρήσιμο.

Μιά διδασκαλία, πού δέν αναγνωρίζει άξία στις προσθήκες και στις διορθώσεις δέν είναι μονάχα άγωνα και στείρα, μα και επικίνδυνη. Δένει τούς νέους έπιστήμονες, γιατί σ' αυτούς άπευθύνει τή διδασκαλία του ό κ. Κ. και τούς κόβει τήν όρεξη για δημιουργική δουλειά. Άφου όλα μένουν τά ίδια, όπως ήταν, καμιά προσθήκη, καμιά διόρθωση δέν μπορεί νά τ' αλλάξει και άδικα θά προσπαθήσουν οί νέοι νά προσθέσουν τίποτα στα γνωστά, ή νά διορθώσουν. Χαμένος κόπος. Τά παλιά μένουν παλιά, ότι και νά κάνεις!

Ό γεωλογικός χάρτης Ρ. Α. Π. είναι ένα ανώτερο στάδιο στη γνώση τής γεωλογίας τής Ελλάδας και όχι βέβαια τό όριστικό και έχει μέσα του τούς άλλους, τούς παλιούς, σαν περιορισμένες περιπτώσεις. Άν τώρα ό Κ. έντοπίζει τόν άφορισμό του μονάχα στο χάρτη και καλά, θά δει τί συνέπειες έχει ή εφαρμογή του.

Οί γεωγραφικοί χάρτες έξαφνα οί σημερινοί, πού είναι γεμάτοι σ' όλη τους τήν έκταση, δέν πρέπει ν' αποτελούν τίποτα παραπάνω από τούς παλιούς τής έποχής του Μερκάτορα, πού ήταν στο μεγαλύτερο μέρος άσπροι. Ά-

κόμα ό χάρτης πού έχει όλες τις στεριές, ένα άπλό ρετουσάρισμα είναι. Γιατί βέβαια οί προσθήκες πού έγιναν με τις έξερευνήσεις, σύμφωνα με τόν άφορισμό του Κ. άπλό ρετουσάρισμα ήταν! Ούτε ή προσθήκη του Νέου Κόσμου στο χάρτη τής γής είναι παραπάνω από ένα ρετουσάρισμα!

Αυτή τήν αρχή ώστόσο δέν τήν εφαρμόζει ό Κ. για τούς άλλους χάρτες. Γιατί με τó ίδιο μέτρο ό χάρτης του AUBOUIN και άλλοι πολλοί πρέπει νά χαρακτηρίζονται και είναι θαρρείς ρετουσάρισμα του χάρτη του 1954 και ό ίδιος κάνει λόγο με έξαιρετική μετριοφροσύνη για τó ρετουσάρισμά του στο χάρτη τής Πελοποννήσου. Όστόσο ό PARTSCH, πού πρέπει νά εκτιμᾶ πολύ ό Κ., χαρακτηρίζει πρωτότυπους τούς χάρτες πού έκανε πάνω στους χάρτες του Άγγλικού Ναυαρχείου. Νά τó πεις στενόκαρδο!

Άν θέσουμε μερικές περιοριστικές προϋποθέσεις, πού δέν τις όρίζει ό ίδιος, ό συλλογισμός του Κ. είναι σχεδόν σωστός και τó συμπέρασμά του μαζί. Άν τούς παλιούς χάρτες και τ' άλλα στοιχεία τά παίρνει, νά πούμε, ένας γερανός και τά βάζει άτόφια στις αντίστοιχες θέσεις τής καινούριας κλίμακας, θά 'ταν όλα, όπως τά λέει ό Κ. Τή δουλειά όμως αυτή δέν τήν έκανε γερανός, άβουλη μηχανή. Τήν έκανε άνθρωπος και τήν έκανε δημιουργικά, συνθετικά, κριτικά, όχι μηχανικά. Αυτό είναι ή κριτική έλεξεργασία, μαζί με τις προσθήκες και τις διορθώσεις. Όλους αυτούς τούς δημιουργικούς παράγοντες τούς σβύνει ό Κ. με μιá αυθαίρετη διατύπωση, δί-

νοντας έτσι στους νέους τὸ «παράδειγμα» τῆς «γόνιμης κριτικῆς» καὶ ἴσως καὶ τοῦ «αὐτοσεβασμοῦ».

Τὴν καινούρια κατάσταση στὸ κάτω κάτω τὴν ὑπονόρευσε καὶ ὁ καινούριος σκοπός. Ὁ χάρτης ἤθελε νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἄλλους σκοποὺς καὶ αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς δὲν μπορούσε νὰ τοὺς ἐξυπηρετήσῃ, ἀφήνοντας ἀτόφια τὰ παλιά. Ἡ μορφή τοῦ χάρτη προσδιορίστηκε ἀπὸ τὶς καινούριες ἀνάγκες ποὺ δημιουργήθηκαν καὶ τὸ σκοπό. Καὶ τὸ σφάλμα τοῦ Κ. εἶναι, πὼς δὲν τὸν τοποθετεῖ μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐποχῆς ποὺ ἔγινε. Τὸν θέλει ξεκρέμαστο ἔξω ἀπὸ τὸν καιρὸ καὶ τὸν τόπο καὶ τὸν δίνει μ η χ α ν ι κ ἄ με τὰ παλιά. Εἶναι χαρακτηριστικό, πὼς ὁ χάρτης ἔγινε τότε κι ὄχι πρωτότερα. Ἦταν πρόοδος ποὺ ἔκανε ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστῆμη σ' ἓνα ἀνώτερο σκαλί, γιατί ἄλλαξαν καὶ μερικὲς ἄλλες συνθήκες. Τὸν χάρτη τὸν γύρευε ἡ ἀνάγκη ποὺ δημιουργήσαν οἱ καινούριες συνθήκες.

Στὴν παρατήρηση ποὺ τοῦ ἔγινε, πὼς «ἀντὶ νὰ ξεγράψῃ τὸ χάρτη, θὰ ἴταν προτιμότερο νὰ ἔλεγε, ἂν τὸν ἐβοήθησε ἢ τὸν δυσκόλεψε στὴν ἐρευνά του» ὁ Κ. δίνει παραλληλισμὸν περιέργη ἀπάντηση, κάνοντας πὼς δὲν καταλαβαίνει. «Τὸ ζήτημα τοῦ γ.χ.» γράφει, «ἂν εἶναι κατάλληλος ἢ ὄχι γιὰ τὴ συστηματικὴ μεταλλευτικὴ ἐρευνα, δὲ μὲ ἀπασχόλησε στὴν περίπτωσιν αὐτὴ καθόλου. Οὐτε καὶ τὸν χρησιμοποίησα στὴν ἐρευνά μου (sic) γιὰ νὰ γράψω τὸ δημοσίευσμά μου γιὰ τὸν ὄρυκτὸ πλοῦτο. Αὐτὸ φαντάζομαι νὰ τὸ ξέρει ὁ κ. Π. γιατί τὰ σχετικὰ στοιχεῖα τὰ πῆρα καὶ ἐγὼ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὶς πρώτες πηγές». Ἡ παρατήρηση δὲν ἦταν βέβαια, ἂν μεταχειρίστηκε τὸ γ.χ. γιὰ νὰ γράψῃ τὸ δημοσίευσμά του, κοινὸ, πληροφορικὸ δημοσίευμα, ποὺ δὲ χρειάζεται πρώτες πηγές, ποὺ γράφει, γιατί τοῦ εἶναι παραπάνω ἀπὸ ἀρκετὲς οἱ δεύτερες καὶ τρίτες, ποὺ ἔχει ὁ καθένας ἀφθονες στὴ διάθεσή του. Ἡ παρατήρηση ὡστόσο μιλοῦσε καθαρὰ καὶ εἶχε τὸ νόημα, ἂν στὴν ἐρευνα ποὺ κάνει σὰ γεωλόγος ὁ Κ. ἔξω στὸ ἔδαφος, στὴν ἐπιστημονικὴ καὶ στὴν ἐπαγγελματικὴ του ἐργασία, βοηθήθηκε, ἢ δυσκολεύθηκε καὶ παραπλανήθηκε ἀπ' τὸ χάρτη γιὰ νὰ βγάλῃ λάθος συμπεράσματα. Ἐκεῖνος, φεύγοντας ἀπ' τὸ θέμα, ἐπιμένει καὶ ὑποστηρίζει, πὼς ὁ χάρτης εἶναι ἀχρηστος(!). Καὶ γιὰ τὸ ἄρθρο του πῆγε, λέει, καὶ αὐτὸς στὶς πρώτες πηγές: Οἱ παλιοὶ χάρτες ὡστόσο δὲν ἀποτελοῦν πηγές γιὰ τὴ μελέτη τῆς γεωλογίας, μὰ μόνον γιὰ τὴν ἱστορία τῆς γεωλογίας καὶ τῆς χαρτογραφίας.

Πρώτη ὡστόσο, στοιχειώδης ὑποχρέωση ἀπαιτεῖ ἀπ' τὸν εἰδικὸ ἐπιστήμονα, νὰ μελετήσῃ τὸ νέο χάρτη, γιατί αὐτὸς ἀποτελεῖ στὸ κάτω-κάτω ἓνα βιβλιογραφικὸ δεδομένο, σχετικὸ μὲ τὴν γεωλογία τῆς Ἑλλάδας. Μπαίνει στὰ πλαίσια ποὺ δρίζει ἡ βι-

βλιογραφικὴ ἐνημέρωση καὶ χωρὶς αὐτὴ κινδυνεύει νὰ ἀχρηστευθεῖ μὴ ἐπιστημονικὴ ἐργασία.

Μόνος του ὡστόσο δίνει κάπου ἄλλου τὴν ἀπάντηση. Τὸ γ.χ. τὸν μεταχειρίστηκε στὶς «Τεκτονικὲς του μελέτες στὴν Πελοπόννησο», ἀφοῦ στὸ κείμενο τῆς σχετικῆς ἐργασίας μόνον σχεδὸν σ' αὐτὸν ἀναφέρεται, καὶ βοήθησε μάλιστα καὶ ἔκανε καὶ λίγη γόνιμη κριτικὴ. Μόνον ἀποφεύγει νὰ τὸν πει μὲ τὸ ὄνομά του. Καὶ τὸν μεταχειρίστηκε καὶ ἄλλου, καὶ μάλιστα τὸν πίστεψε τόσο πολὺ, ποὺ δὲ φρόντισε νὰ τὸν ἐλέγξει καλά.

Μὰ καὶ στὸ ἄρθρο του ἀκόμα στὰ «Σ.Θ.» εἶχε ὑποχρέωση νὰ μεταχειριστεῖ τὸ χάρτη, ἀφοῦ θέλει νὰ μιλήσῃ γιὰ τὶς μεταλλευτικὲς δυνατότητες τῆς χώρας. Γιατί, ὅπως ξέρει δὲ καλά καὶ ὁ ἴδιος, αὐτὲς βρίσκονται σὲ ἀμεση συσχέτιση μὲ τὴν γεωλογία, καὶ τὴν γεωλογία τῆς Ἑλλάδας ἐνιαία, μὲ τὰ πετρώματα καὶ τὶς μεταλλευτικὲς ἐμφανίσεις, τὴν δίνει μόνον αὐτὸς ὁ χάρτης καὶ αὐτὸ τὸ ξέρει, μὰ δὲν τὸ λέει. Γιατί ἂν χρειαζόταν ἓνας χάρτης γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ἦταν αὐτὸς ὁ μόνος ποὺ εἶχε θέση. Κανένας ἄλλος ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἀναφέρει δὲν ἔχει σχέση μὲ τὸ θέμα του καὶ δὲν ἀποτελεῖ οὔτε πρώτη, οὔτε δεύτερη πηγή.

Μὰ καὶ στὸ ἄρθρο του ἀκόμα τὸν μεταχειρίστηκε, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν θέση, ὅπου μιλάει γι' αὐτόν, καὶ τὸν τοποθετεῖ μέσα στὴν μεταλλευτικὴ ἐρευνα τῆς χώρας καὶ μάλιστα, σὰ χειροπιαστὸ χαρακτηριστικὸ ἀπὸ τὴν καθυστέρηση τῆς ἐρευνας. «Μόλις τὸ 1954, γράφει, ἔγινε δυνατὸ νὰ ἐνσωματωθῶν... σ' ἓνα χάρτη 1:500.000... Παρ' ὅλη τὴν καθυστέρηση αὐτή...».

Ὁ Κ. δὲν θέλει νὰ καταλάβῃ τὸ σωστὸ νόημα καὶ τὴν σημασίαν τοῦ χάρτη αὐτοῦ. Μέσα στὴ γενική, ἄς ποῦμε, καθυστέρηση δὲν μπορεῖ νὰ ξεχωρίσει τὸ προοδευτικὸ στοιχεῖο. Κάνει μιὰ γενίκευση καὶ σχηματοποίηση καὶ δὲν μπορεῖ νὰ δεῖ μερικὲς, ἄς εἶναι λεπτομέρειες, μὲ ἄλλο χαρακτήρα. Παντοῦ βλέπει ὁμοιομορφία μηχανικά: Δὲν ξεχωρίζει ἀντιθέσεις μέσα σὲ μιὰ ἐνότητα ποὺ βρίσκεται σὲ ἐξέλιξη.

Ὁ χάρτης ἀποτελεῖ πραγματικὰ δείγμα προοδευτικὸ καὶ εἶναι ἴσα-ἴσα τὸ πρῶτο βῆμα, σοβαρὸ, ἐπιστημονικὸ, ποὺ ἔγινε μέσα στὰ πλαίσια τῆς προσπάθειας, ποὺ ἄρχισε γιὰ μιὰ συστηματικὴ ἐρευνα, ποὺ καταπιανόταν τότε τὸ κράτος. Δὲν ἔχει σημασίαν ὡς ποῦ προχώρησε. Ὁ χάρτης ἔγινε γιὰ νὰ ὀδηγήσῃ, νὰ ἐυκολύνῃ καὶ νὰ βοηθήσῃ γνήσια τὴν ἐρευνα αὐτή. Ἦταν ἀνάγκη ὁ ἐρευνητὴς νὰ ἔχει μπροστά του ἔτοιμο, ὅτι εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὶς μελέτες ποὺ εἶχαν γίνει ὡς τότε. Καὶ ἡ πράξη ἔδειξε πὼς ἦταν μιὰ θετικὴ δουλειά.

Οἱ παλιοὶ χάρτες

Τώρα τὶς «πρώτες πηγές» (βοηθήματα θέλει νὰ πει) δὲν τὶς λέει ἀμέσως, μὰ ἀπὸ τὴν συνέχεια τὶς καταλαβαίνει καὶ βλέπει καὶ τὴν ἀντίφραση. «Εἶναι γνωστὸ», (sic) γράφει,

«ὅτι καὶ σήμερα ἀκόμη, ὅσοι» (ποιοί;) «ἀσχο-
λοῦνται μὲ τὴν Πελοπόννησο, συμβουλευόν-
ται τὸ χάρτη τοῦ ΡΗ, παρ' ὅλο πὸν βγῆκε τὸ
1891, χωρὶς νὰ μپοδίζονται ἀπὸ τὶς παλιῆς
ἀντιλήψεις του γιὰ τὴ γεωλογία τῆς Πελο-
ποννήσου». Τὸ ἂν μπoδίζονται, ἢ δὲν μπoδί-
ζονται, εἶναι βέβαια σχετικὸ μὲ τὸ τί γυ-
ρεῦουν ἀπ' τὸ χάρτη. Αὐτὸ τὸ λέει ὁ Κ. ὅταν
ὁ ἴδιος στὴν μελέτη του γιὰ τὴν τεκτονικὴ
τῆς Πελοποννήσου μεταχειρίστηκε τὸ χάρτη
τοῦ 1953-54, γιὰτὶ οἱ ἀντιλήψεις του εἶναι
πὸ κοντὰ στὴν πραγματικότητά. Βέβαια εἶ-
ναι πὸ βολικὸ πολλῆς φορῆς τὸ παλιό. Δίνει
στὸ κάτω-κάτω πὸ πολλῆς δυνατότητες νὰ
κάνεις καὶ καμιά προσθήκη καὶ διόρθωση,
κάνα ρετουράρισμα. Μονάχα πὸν εἶναι κίν-
δυνος νὰ ῥθεις δεύτερος! «Μὲ τὴν ἴδια ἄνε-
ση», γράφει, θαρρεῖς, μὲ ἀπόλυτη σιγουριά,
«χρησιμοποιοῦνται καὶ ἄλλοι παλιοὶ χάρτες...
Μέχρι χθὲς ἀκόμα — συνεχίζει —, πρὶν βγοῦν
οἱ χάρτες τῶν Γάλλων γεωλόγων, χρησιμο-
ποιούσαμε» (ποιοὶ ἄραγε;) «τὸ χάρτη τοῦ ΡΗ
γιὰ τὴν Ἑπειρο καὶ Θεσσαλία τοῦ 1897».

Ὡστόσο ὁ χάρτης τοῦ ΡΗ ἔχει πολλοὺς
ἄσπρους λεκέδες, πὸν ἀντιστοιχοῦν σὲ περιο-
χῆς μὲ ἄγνωστη γεωλογία καὶ «οἱ χάρτες τῶν
Γάλλων», πὸν ἐκτιμᾷ ὁ Κ., δὲ γεμίζουν ὀλό-
κληρη τὴν Ἑπειρο καὶ τὴ Θεσσαλία. Ὡστε-
ρα ὁ χάρτης τοῦ Γάλλου BRUNN εἶναι μέσα
στὸ δικό μας καὶ τοῦ AUBOUIN φτάνει ἴσα-
με μιὰ γραμμὴ Γιάννενα — Ὀλύμπια — Θε-
σπρωτικὸ, καὶ καλὸ εἶναι νὰ τὸ ξέρει μὲ μερι-
κῆς παραλείψεις στὴν περιοχὴ τῆς Πρέβεζας.
Διαικᾶ ἀπ' τὴ γραμμὴ αὐτὴ ὅλα εἶναι ἄσπρα
στὸν AUBOUIN. Ὁ ἀναγνώστης μπoρεῖ νὰ
κάνει διασκεδάζοντας τὴν παραβολὴ δίπλα
στοὺς χάρτες.

Οἱ παλιοὶ χάρτες δίνουν ἀπλή, στατικὴ εἰ-
κόνα τῆς γεωλογίας τοῦ τόπου καὶ ὁ Ρέντς
τοὺς χαρακτηρίζει «βασικὰ λαθεμένους». Δὲν
μποροῦν νὰ τοὺς μεταχειριστοῦν ὅσοι δὲν ξέ-
ρουν πὸς εἶναι λαθεμένοι. Δὲν μπoρεῖ, νὰ
ποῦμε, νὰ χρησιμοποιήσῃ ἓνας τὸ χάρτη τῆς
Ἑπείρου τοῦ PHILIPPSON, ἂν δὲν ξέρει
τὴν ἐργασία τοῦ Ρέντς στὴν περιοχὴ αὐτὴ,
πὸν ἔχει ὁ χάρτης μας. Πραγματικᾶ ὅσοι ἀ-
σχολοῦνται μὲ τὴν Πελοπόννησο συμβουλευόν-
ται τὸ χάρτη τοῦ PHILIPPSON τοῦ 1891,
μονάχα ἄμα ξέρουν, πὸς δὲν εἶναι σωστός.
Ἐὰν πιστέψουν, πὸς ἡ γνώση τῆς γεωλογίας
τῆς Πελοποννήσου σήμερα δίνεται στὸ χάρτη
αὐτό, θὰ ἔχαν νὰ κάνουν πολλὴ «πρωτότυπη»
ἐργασία, μὰ χαμένη, γιὰτὶ θὰ ἔναι δεύτεροι!

Στὴ φόρα του ξεχνάει, ἢ νομίζει περιττό,
νὰ ἐξακριβώσει τὶς πληροφορίες πὸν ἔχει,
φαίνεται ἀπὸ δεύτερο χέρι. Μιλᾷ ὁ Κ. μαζί
μὲ ἄλλα γιὰ τοὺς χάρτες τοῦ PARTSCH τῆς
Κέρκυρας, τῆς Κεφαλονιάς, τῆς Λευκάδας
καὶ τῆς Ζακύνθου τοῦ 1887-1890. Δὲ διευ-
κρινίζει, ὅμως, ἂν ἐννοεῖ γεωλογικοὺς ἢ γεω-
γραφικοὺς. Γιὰτὶ τὰ ἐπιστημονικὰ σύνορα τῆς
Ἑλλάδας εἶναι πολὺ μακριὰ καὶ εὐκόλα βρί-
σκειται καὶ αὐτό, πὸν εἶναι πολὺ σπάνιο καὶ δύσ-
κόλα βρίσκειται, ἢ δὲ βρίσκειται καθόλου, στὴν
Ἀθήνα. Πραγματικᾶ ὁ PARTSCH ἐδημοσίε-
ψε γεωλογικὸ χάρτη, ἢ σκίτσο, ὅπως τὸ χα-
ρακτηρίζει ὁ ἴδιος, τῆς Κερκύρας 1:300.000

καὶ γεωγραφικὸ χάρτη τῆς 1:100.000. Γιὰ
τὴν Λευκάδα ὅμως, γιὰ τὴν Κεφαλονιά καὶ
τὴν Ἰθάκη καὶ γιὰ τὴ Ζακύνθο δίνει μονάχα
γεωγραφικοὺς χάρτες 1:100.000 καὶ ἄλλους
γιὰ τὸν πληθυσμὸ κ.ἄ., σὲ ἄλλες κλίμακες,
ὅπως φαίνεται στὴ βιβλιογραφία, ὄχι ὅμως
γεωλογικοὺς, ὅπως τὸ βεβαιώνουν καὶ τὰ πε-
ριεχόμενα ἀπ' τοὺς σχετικοὺς τόμους. Ὁ
PARTSCH ἦταν γεωγράφος καὶ περιορίστηκε
στ' ἄλλα νησιά νὰ κάνει μονάχα γεωλογικὴ
περιγραφή. Ἐκάνε παρατηρήσεις πρωτότυπες
στὴ γεωλογία τῆς Κέρκυρας. Καὶ κείνος πα-
ρακίνησε τὸ Ρέντς, νὰ μελετήσῃ τὴ γεωλογία
τῆς. Χάρτης γεωλογικὸς τῆς Ζακύνθου εἶ-
ναι τοῦ Ἰσελ, 1:200.000, 1896. Θὰ ἔταν πε-
ριεργό, νὰ προτιμοῦσε ὁ κ. Κ. νὰ καταφεύγει
στοὺς παλιούς ἐκείνους χάρτες γιὰ περιοχῆς
πὸν στὸ κάτω-κάτω εἶναι καὶ ἄλλοι χάρτες
καινούργιοι, πὸν ἀκριβεῖς καὶ ἀπὸ ἄλλους συν-
τάκτες. Τῆς Κέρκυρας τοῦ Ρέντς τοῦ 1940
1:75.000, τοῦ Κτενᾶ τῆς Σερίφου, τῆς Μή-
λου τοῦ Σόντερ, τοῦ Μαρίνου τῆς Ἰου κ.ἄ.

Ὡσο τώρα γιὰ τὴ βεβαίωση τοῦ Κ. πὸς «αὐ-
τὸ πὸν δυσκολεύει τοὺς γεωλόγους στὴ χρη-
σιμοποίησι τῶν παλαιῶν χαρτῶν εἶναι ὅτι εἶναι
σπάνιοι καὶ δυσεύρετοι, γιὰτὶ τυπώθηκαν»,
λέει, «στὸ ἐξωτερικὸ» θὰ ἔχε νὰ παρατηρήσει
ἓνας, πὸς εἶναι τὸ λιγότερο περιεργό, νὰ
ἦταν ἀλήθεια αὐτὸς ὁ λόγος. Γιὰτὶ στὸ κάτω-
κάτω, ἂν πραγματικᾶ ἦταν ἐξυπηρετικοὶ αὐτοὶ
οἱ παλιοὶ χάρτες, θὰ βρισκόνταν σίγουρα κά-
ποια ὑπηρεσία νὰ τὴν ἐξουδετερώσει τὴ δυσ-
κολία αὐτὴ, ξανατυπώνοντάς τους. Στὶς βεβαι-
ώσεις ὅμως τοῦ Κ. εἶναι καὶ κάποια ἀντίφαση.
Μ' ὅλο πὸν χαρακτηρίζει τὸ γ.χ. Ρ.Λ.Π. παλιὸ
καὶ ἄχρηστον, μεταχειρίζεται, λέει, καὶ μάλι-
«μ' ὅλη τὴν ἄνεση», τοὺς χάρτες αὐτοὺς πὸν
ἔχουν αὐτὰ τὰ παλιὰ ἄχρηστα στοιχεῖα! Σύμ-
φωνα μὲ τὴν ἀδιάβλητη γνώμη καὶ τοῦ Ρέντς,
μονάχα ἱστορικὴ ἀξία ἔχουν αὐτοὶ οἱ χάρτες
καὶ σύμφωνα μὲ ἄλλη ἔγκυρη ἀρμόδια γνώ-
μη εἶναι «πεπαλαιωμένοι καὶ ἐσφαλμένοι ὡς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀπολύτως δὲ ἀτελεῖς». Ἀν-
τιφατικὸ εἶναι ἀκόμα καὶ τοῦτο: Ἐνῶ ἀπ' τὴ
μιὰ βεβαιώνει, πὸς δὲν τὸν μεταχειρίστηκε
γιὰ τὸ ἄρθρο του, στὸ ἴδιο τὸ ἄρθρο κάνει
λόγο γι' αὐτόν.

Ὁ νέος χάρτης

Ὁ Κ. καταπάνεται νὰ μιλήσῃ γιὰ ἓνα
θέμα, ἄσχετο μὲ τὴ συζήτηση. Θέλει νὰ κάνει
τὴν ἱστορία τοῦ γ.χ. καὶ τῆς δίνει μάλιστα
χαρακτῆρα ἀλλιῶτικο, παρουσιάζοντας σχέ-
σεις ἀνύπαρκτες. Ὡστόσο τὴν ἱστορία τοῦ χάρ-
τη τὴ διάβασε στὴ βιογραφία τοῦ Λιάτσικα
καὶ δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ τὴν ἀλλάξῃ. Ὁ γ.χ.
Ρ.Λ.Π. δὲν ἔχει προῖστορία, οὔτε ἀποτελεῖ
συνέχεια ἀπὸ ἄλλους χάρτες παλιούς. Ἀνή-
κει βέβαια ἱστορικᾶ σὲ μιὰ σειρά καὶ στὴ
σειρᾶ αὐτὴ ἔχει κάποια θέση, μὰ δὲν ἔχει
γενετικὴ σχέση. Ἐκίνησε μόνος του, ἀπὸ και-
νούργιες βάσεις, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ μὲ βάση
τὴν ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια ὀρισμένες ἀνάγκες,
πρακτικῆς. Ὁ γ.χ. 1:300.000, πὸν ἄρχισε νὰ
βγάξῃ ἡ Γ.Υ.Ε. μὲ τὴν ἐπαμέλεια τοῦ Γ.
Γεωργαλά, ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴ σκέψη, νὰ δώσει

τά στοιχεία συγκεντρωμένα, όπως ήταν στο πρωτότυπο για την κάθε περιοχή, ήταν ένα είδος μωσαϊκό, όπου θα 'βρισκες συγκεντρωμένα, πρόχειρα, χωρίς να ψάχνεις τη βιβλιογραφία την κάθε περιοχή, όπως τη χαρτογράφησε ο κάθε έρευνητής, χωρίς καμιά επεξεργασία. Ο ίδιος ο Γ. γράφει: «είχα αναγνωρίσει την ανάγκη της συντάξεως ενός Γενικού Γεωλογικού Χάρτου της Ελλάδος, έστω και επί τη βάσει, απ' ενός με των παλαιότερων γεωλογικών χαρτογραφήσεων και απ' άλλου των άλλων, τας όποιαν εν τω μεταξύ είχαν εκτελέσει το προσωπικόν της Γ.Τ.» Ένας τέτοιος χάρτης θα 'δειχνε, αλήθειαν, την καθυστέρηση της γεωλογικής έρευνας στην Ελλάδα, αν κατάφερε να βγει, γιατί θα 'χε πολλούς άσπρους λεκέδες. Σταμάτησε στα 6 φύλλα. «Η έκδοσις του διεκόπη», γράφει ο Γ., «διότι δεν διετίθεντο υπό του κράτους αί αναγκαίαι πιστώσεις». «Ολ' αυτά λένε καθαρά, πώς ο χάρτης δεν υπαγορεύτηκε από καμιά άμεση πρακτική ανάγκη. Ήταν μια θεωρητική επιδίωξη, που η νοοτροπία της εποχής δεν καταλάβαινε την αξία της, ακόμη και την πρακτική. Ο χάρτης — τα 6 φύλλα — με ένα μέρος απ' την Εύβοια αρ. 24, τη Σκύρο αρ. 25, τη Σύρο αρ. 38, τη Νάξο αρ. 39, τα Κύθηρα, την Τήρα — είναι σπάνιος, μ' όλο που τυπώθηκε στην Ελλάδα το χίλια έννακόσια τόσα.

Ο χάρτης του Λιάτσικα στον «Όρυκτό πλούτο» ήταν ολότελα σχηματικός και ο σκοπός του ήταν να δώσει μια ιδέα για τη συσχέτιση της τεκτονικής με τις μεταλλευτικές εμφανίσεις. Ούτε ήταν η αρχή για κανένα άλλο χάρτη. Δεν είχε καμιά προοπτική ο Λιάτσικας να βγάλει γ.χ. της Ελλάδας, όπως γυρεύει να τον κάνει ο Κ. να το είχε σκεφτεί, με κείνο το «ίσως», που βάσει στη φράση.

Ο γ.χ. της Ελλάδας 1:500.000 Ρ.Α.Π. ξεκίνησε απ' άλλου, όπως είναι γραμμένο στη βιογραφία του Λιάτσικα. Ο Κ. τη διάβασε, μα δίνει κάπως αλλιώτικο νόημα, κόβοντας τη φράση. Στη βιογραφία στη σελίδα 25, λέει: «...οί παλιοί χάρτες είναι ακόμα και σήμερα, παρ' όλα τα λάθη που έχουν, οί μόνοι που χρησιμοποιούνται, γιατί δεν είναι άλλοι». Κι αυτό ούτε με άνεση, ούτε χωρίς δυσκολία, ούτε χωρίς να μποδίζονται από τα λάθη τους, όπως καμώνεται πώς κάνει ο Κ. «Ένα πλήθος παρατηρήσεις και εργασίες νεώτερες πάνω σε διάφορα περιοχές είναι σκορπισμένες σε διάφορα περιοδικά, που δεν μπορεί ο καθένας να τις συγκεντρώσει για να κάνει τις διορθώσεις, όταν θα ήθελε να μεταχειριστεί τον αντίστοιχο χάρτη. Έτσι όλο αυτό το υλικό έμενε άναξιοποίητο». «Η ανάγκη για ένα χάρτη, που θα δίνει στο μελετητή όλα αυτά τα στοιχεία συγκεντρωμένα, ήταν αισθητή. Την ένιωθαν όχι μονάχα οί θεωρητικοί μελετητές, μα προπάντων οί πρακτικοί, οί τεχνικοί, που με τα μεγάλα έργα έβλεπαν τη γεωλογία να παίζει ολόένα και πιο σημαντικό ρόλο στη δουλειά τους...». Ο γ.χ. Ρ.Α.Π. βγήκε από την ανάγκη, που ένιωθαν οί τεχνικοί, να έχουν μια ολοκληρωμένη εικόνα της ελληνικής στεριάς. Και τέτοιο χάρτη γύ-

ρευαν και οί ξένοι, που έρχονταν ή καλεσμένοι απ' το κράτος, για καμιά μελέτη, ή και μόνοι τους από ενδιαφέρο για πρακτικούς σκοπούς, μεταλλευτικούς ή τεχνικούς. Οί παλιοί χάρτες δεν έξυπηρετούσαν το σκοπό τους κι ούτε τους ζήτησαν, κι όταν τους έβλεπαν δεν τους πρόσεχαν. Κι ούτε σκέφτηκε κανένας να συνεχίσει την έκδοση του γ.χ. 1:300.000 της Γ.Τ.Ε. Χρειαζόταν κάτι άλλο — ένας ενιαίος γ.χ. της χώρας, όπου θα 'ταν μαζεμένα όλα τα στοιχεία, όπως ήταν γνωστά την εποχή εκείνη. Η πρόταση και εισήγηση έγινε από δύο μηχανικούς. Αποτέλεσε σωστή μελέτη ή οργάνωση της δουλειάς, που ήταν και εντοπισμένη στον τρίτο συντάχτη. Να βρεθούν τα βοηθήματα και να σχεδιαστούν οί διαδρομές για να χρωματιστούν και τα άσπρα, που αφήναν οί άλλοι χάρτες. Και ή κλίμακα και ή διάταξη όλη δεν ήταν άσημαντα.

Έπρεπε να γίνουν όλα απ' την αρχή. Ο χάρτης έπρεπε να έξυπηρετεί πρακτικά τον καθένα, που είχε την ανάγκη του. Χωρίς να γυρεύει πολλές λεπτομέρειες, μα και χωρίς να 'ναι ολότελα σχηματικός. Δόθηκε και σχεδιάστηκε ειδικό υπόβαθρο, όπου τοποθετήθηκαν όλα τα γνωστά. Η διορθωση από τη βιβλιογραφία έδειξε την ανάγκη να βοηθήσει ο Ρέντζ. Η δουλειά του Ρέντζ στην Ελλάδα, που αρχίζει απ' τα 1904 και έδωσε την καινούργια νότα στη γεωλογία της Ελλάδας, ήταν ευκαιρία και για τον ίδιο να μπει στο χάρτη. Πολύ λίγους χάρτες είχε δώσει ο Ρ. στην εργασία του όλη ως τότε. «Μελέτησα, γράφει στις 25.1.1950, το χάρτη σας, που σχεδιάσατε από τη βιβλιογραφία, που σας ήταν προσιτή. Η εργασία μου για τη στρωματογραφία της Ελλάδος, που έχει πολλά άδημοσίευτα στοιχεία, δεν μπόρεσε να χρησιμοποιηθεί... Είναι ανάγκη να ξαναγίνουν απ' την αρχή πολλά κομμάτια. Πριν δημοσιευτεί ο χάρτης πρέπει να γίνουν μερικές διαδρομές, για έλεγχο και αυτές θα τις κάνω ευχαρίστως μαζί σας». Και στο γράμμα του στο Συντονιστή τότε, τον κ. Δοξιάδη, έγραφε μαζί με άλλα: «Σας προσφέρω τη πείρα μου και τις γνώσεις μου για τη χώρα σας... Ένας χάρτης γεωλογικός συγχρονισμένος και χρήσιμος πρέπει να 'χει όλα τα στοιχεία που διυθέτουμε σήμερα... Είναι ανάγκη να γίνουν σημαντικές τροποποιήσεις στο χάρτη, που σχεδιάστηκε με βάση τη βιβλιογραφία».

Ο Έλβετος καθηγητής είχε στην αρχή κι αυτός επιφυλάξεις, όπως και ο Λιάτσικας, και δισταγμούς, που υπαγόρευε ή έπιστημονική του ευαισθησία. Όταν όμως μπήκε το ζήτημα κάτω στη σωστή του βάση, να δοθούν στην κοινή χρήση συγκεντρωμένα όλα τα γνωστά γεωλογικά στοιχεία, ο Ρ. δέχτηκε να συνεργασθεί. Παραδέχτηκε πώς πρέπει ν' αφήσουμε κατά μέρος το νεκρό πνεύμα της έπιστημονικής ακριβείας και να προσφέρουμε ό,τι ξέρουμε την ώρα κείνη, για να έξυπηρετήσουμε τις ζωτικές ανάγκες του τόπου».

Αλλά ζητήθηκε και ή συμβολή του καθενός που ή εργασία του μπορούσε να προσφέρει κάτι και ή συμβολή αυτή, όσο μικρή και

νά 'ταν, ζητήθηκε και του Κ., και την έδοσε πρόθυμα. "Όλες αυτές οι συμβολές καταχωρήθηκαν σαν άδημοσίευτες εργασίες στη σχετική βιβλιογραφία, που οι άρμόδιοι κάποιο λόγο θα είχαν για να μη θελήσουν να δημοσιευτεί. Έκεί μέσα φαίνεται και η συμβολή του Κ. 'Η γεωλογία του "Αη Στράτη, 1950, ανέκδοτο. Παρατηρήσεις επί των γεωλογικών ζωνών της Ελλάδος, ανέκδοτη, 1952.

"Έτσι ο γ.χ. Ρ.Α.Π. πήρε όλα τα γνωστά γεωλογικά στοιχεία, δημοσιευμένα, και πολλά άδημοσίευτα και έδωσε την ένιαία εικόνα της γεωλογίας της Ελλάδος, όπως ήταν το 1953. Κι' αυτό δεν έγινε από μηχανή! Και ο χάρτης έξυπηρετεί πραγματικά.

Η άταξία

Και τώρα η άταξία, ή μικρή άταξία. "Όχι μονάχα ο χάρτης που δίνει ο Κ. στις «Τεκτονικές μελέτες του στην Πελοπόννησο» για χάρτη PHILIPPSON και RENZ με τροποποιήσεις Κ. είναι στην πραγματικότητα Ρ.Α.Π. ως είναι μαζί και «ΡΗ», αν θέλει «με δικές του τροποποιήσεις», αλλά και το σχ. 1 της σελ. 10 της ίδιας εργασίας είναι και αυτό από το χάρτη Ρ.Α.Π. 1954. Αυτό είναι ή «κατηγορία», όπως του άρέσει να τη χαρακτηρίζει, που δεν μπορεί, λέει, χωρίς να το έξηγει, «να χαρακτηριστεί κριτική, που βοηθάει και προάγει την επιστήμη». Γιατί «Ο χάρτης που είναι στην εργασία μου για την Πελοπόννησο», συνεχίζει, «δεν έχει καμιά σχέση με το χάρτη 1:500.000 Ρ.Α.Π. Είναι», βεβαιώνει, «πιστή αντιγραφή ενός μέρους από το χάρτη 1:1.525.000 του Ρέντς, 1940» και προχωρεί, για να σβύσει κάθε άμφιβολία, «όταν βάλει κανείς τον ένα πάνω στον άλλο (ποιούς;) θα δει (sic) ότι συμπίπτουν σε όλα τους τα σημεία, με εξαίρεση (έδώ είναι ο κόμπος) τις προσθήκες και τροποποιήσεις που έκανα ο ίδιος. Οι τροποποιήσεις αυτές που προήλθαν από το χάρτη Ρ.Α.Π., αλλά στηρίχτηκαν τόσο στις δικές μου, παλαιές και πρόσφατες, έρευνες, όσο και στις πολύ παλιότερες του ΡΗ... Έπομένως ο κ. Παρ. έχει άδικο, όταν μου προσάπτει την κατηγορία, ότι δε θέλω να ξέρω τους άλλους συντάκτες που είναι και οι σωστοί». Και συμπεραίνει, άγανακτισμένος τάχα: «ή κατηγορία αυτή είναι άσύστατη και άδικαιολόγητη, γράφει, τη στιγμή που οι γεωλόγοι γνωρίζουν (sic) ότι ο χάρτης αυτός είναι εργασία του Ρέντς, δημοσιευμένη το 1940». Και αυτά τα λέει ο Κ., αφού ξέρει, πως οι χάρτες που αναφέρει τυπώθηκαν στην Ελλάδα και δεν είναι σπάνιοι και εύκολα γίνεται ο έλεγχος.

Στην τόσο κατηγορηματική βεβαίωση αυτή του Κ. είναι πολλές άοριστίες: Δεν όρίζει, να πούμε, ποιές είναι οι δικές του τροποποιήσεις και προσθήκες, ποιές οι παλιές και από ποιά έποχή και ποιές οι πρόσφατες και από πότε και ποιές οι παλαιότερες του PHILIPPSON και που είναι δημοσιευμένες. Αυτό είναι βέβαια άπαραίτητο για ν' αποδώσεις το κάθε τι σε κείνον που του ανήκει. Γιατί όταν βάλεις τον ένα χάρτη του 1963 πάνω στον

άλλο του 1940, θα δεις, αλήθεια, πως «συμπίπτουν σε όλα τους τα σημεία», μονάχα που αυτά τα όλα είναι πολύ λίγα, ενώ είναι πολλές εξαίρεσεις. Θα δεις, να πούμε, πως περσεύουν πολλά πράγματα και θα είχες την περιέργεια ίσως να ξέρεις από ποιά έποχή είναι οι προσθήκες αυτές και από ποιόν έγιναν και που άλλου δημοσιεύτηκαν. "Αν για εύκολία κοιτάξεις και το χάρτη του 1954, που αποκλείει ο Κ., φερόμενο στην ίδια κλίμακα, τότε θα δεις πως πολλά απ' αυτά που περσεύουν, βρίσκονται σ' αυτόν. Και τότε θα ήθελες ίσως να ξέρεις, ποιές είναι οι προσθήκες του Κ. Γιατί τα τεκτονικά λέπια, να πούμε, σημειώνονται στο χάρτη του 1954 και όχι του 1940, ούτε βέβαια στο χάρτη (1891) του PHILIPPSON. Θα 'λεγες, πως ο Κ. δεν είναι ένημερωμένος. Μά όχι. 'Αφού ο ίδιος μιλάει για τα λέπια αυτά του χάρτη του 'Ινστιτούτου στην ίδια την εργασία, που δημοσιεύεται ο χάρτης του. «Στο γεωλογικό χάρτη» γράφει στη σ. 2, του 'Ινστιτούτου Γεωλογίας και Έρευνών 'Υπεδάφους (γιατί τάχα του 'Ινστιτούτου, αφού ο χάρτης έχει γνήσιους γονείς;) σημειώνεται, ότι το κάλυμμα της ζώνης 'Ωλονού - Πίνδου στις περισσότερες θέσεις αρχίζει με τριαδικά στρώματα» και στη σ. 6 «ή παρουσία πολλών τεκτονικών λεπίων στη Δ. Πελοπόννησο» και σ. 9 «έτσι μπορούσε να έξηγηθεί ή στροφή που παρουσιάζουν οι πτυχές και τα λέπια, που βλέπει κανείς στο γεωλογικό χάρτη του 'Ινστιτούτου» και στη σ. 15 «οί παλαιοζωικοί... στην περιοχή Κοσμά Λακωνίας, που στους χάρτες (ποιούς;) σημειώνεται άσβεστόλιθος της Τριπόλεως».

'Αλλ' αυτά δείχνουν, πως ο Κ. μ' όλο που κι αυτός μαζί με όσους άσχολούνται με την Πελοπόννησο, συμβουλευεται το χάρτη του ΡΗ. του 1891, όπως βεβαιώνει ο ίδιος, ώστόσο μεταχειρίστηκε τον χάρτη του 1954. "Ήξερε και τα λέπια του και μάλιστα τα διορθώνει, προσθέτοντας την θετική του συμβολή, ως μην είναι και σ' όλη της την έκταση σωστή. 'Αφού τα λέπια τα έχει ο χάρτης Ρ.Α.Π. 1:500.000 πως μπορεί ο χάρτης του να είναι αντιγραφή πιστή του χάρτη του Ρέντς του 1940 1:1.525.000, που δεν έχει λέπια; 'Ο Κ. άναγνωρίζει, βέβαια, πως ο χάρτης του 'Ινστιτούτου Γεωλογίας κλπ. με τα λέπια είναι ο ίδιος με το χάρτη Ρέντς - Λιάτσικα - Παρασκευαΐδη, όπως φαίνεται στη βιογραφία του.

Πραγματικά, πρώτη φορά στο χάρτη αυτό σημειώνονται τα λέπια και στην Πελοπόννησο και σ' όλη τη Δ. Ελλάδα. 'Ο Ρέντς στην «Τεκτονική» του μιλάει για δυο λέπια στον 'Ωλονό, χωρίς να δίνει χάρτη, γιατί ο χάρτης του της Πελοποννήσου του 1940 1:1.525.000 είναι παρθένο. Λέπια σημειώνει στον ίδιο χάρτη, όλότελα σχηματικά, στη ζώνη 'Ωλονού στην Πίνδο μονάχα. 'Ο χάρτης του ΡΗ. δεν έχει ιδέα από την πολύπλοκη τεκτονική και όταν άρχισε να τυπώνεται το νέο του βιβλίο για τα «Έλληνικά Τοπία» ο χάρτης δεν είχε βγει ακόμα. Το 1959 που τυπώθηκε ο τόμος για την Πελοπόννησο, ο PHILIPPSON δε ζούσε πιά. Το συμπέρασμα του απ' αυτήν την έρευνα είναι πως... μα ως το

βγάλει μόνος του ο αναγνώστης ο κοινός, γιατί ο γεωλόγος τὸ ξέρει ἀπὸ πρῖν.

Συμπεράσματα

Καὶ μὰ πὺν ὁ Κ. γράφει γιὰ ν' ἀποκαταστήσει τὴν ἀλήθεια, πὺν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε κακοπάθει καὶ νὰ διδάξει μαζὶ τὶς ἀνώτερες ἠθικὲς ἀρετὲς καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ σοβαρότητα — πὺν βέβαια πάλι θὰ ἔπρεπε νὰ μὴν ἔχει ὁ ἄλλος — ἀξίζει νὰ γίνει μιὰ γενικὴ τοποθέτηση. Ἡ ἀνάλυση ἔδειξε, πὺς τὰ «Λίγα λόγια» τοῦ Κ. «γιὰ τοὺς γ.χ. στὴν Ἑλλάδα» εἶναι παραπλανητικὴ διαδρομὴ, πὺν κρύβει τὴν ἀδυναμία ν' ἀντιμετωπίσει τὴν κατάσταση ἴσια καὶ ν' ἀναγνωρίσει μερικὲς ἀλήθειες.

Θέλοντας, φαίνεται, νὰ τονίσει στὸ ἄρθρο του τὴ μεγάλη καθυστέρηση στὴν ἐπιστημονικὴ γεωλογικὴ καὶ μεταλλευτικὴ ἔρευνα τῆς χώρας, τοῦ χρειάζοταν ἓνα χτυπητὸ παράδειγμα καὶ νόμισε πὺς τὸ βρῆκε στὸ γεωλογικὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδος 1:500.000 Ρ.Α.Π. Δὲ μελέτησε τὸ χάρτη καὶ δὲν ἔνωσε τὸ σωστὸ του νόημα. Μὰ οὔτε γύρεψε, φαίνεται, νὰ τὸ καταλάβει, γιατί πραγματικὰ ὁ χάρτης αὐτὸς εἶναι τὸ πρῶτο σωστὸ βῆμα γιὰ τὴν ἔρευνα, τὴ συστηματικὴ. «Ὅπως καὶ νὰ ἔναι, γράφει ἓνας καθηγητὴς Γερμανός, ὁ χάρτης αὐτὸς ἀποτελεῖ μιὰ βάση, ὅπου μορεῖς νὰ χτίσεις». Στὸ χάρτη αὐτὸ εἶναι μαζεμένα πραγματικὰ ὅλα τὰ γεωλογικὰ στοιχεῖα, σκορπισμένα μέσα σ' ἓναν αἰῶνα καὶ κάτι, ἀπὸ 115 χάρτες, σκίτσα καὶ ἓνα σωρὸ ἐργασίες, πὺν μόνον τοὺς ὅλα ἦταν νεκρὰ καὶ ἄχρηστα, σ' ἓνα ὀργανικὸ σύνολο ζωντανὸ πὺν ἀναγνωρίζει ὁ Κ. καὶ χρήσιμο, θέτοντας ὀριστικὸ τέρας στὴν ἀοριστία, πὺν ἐπακρατοῦσε καὶ ἔδινε ἀφορμὴ σὲ γενικότητες καὶ ἀνθαίρετες γνῶμες. Ἡ ἐμφάνιση τῆς ἐνιαίας εἰκόνας τῆς γεωλογίας τῆς Ἑλλάδος ἔδειξε καθαρὰ χειροπαστὰ προβλήματα καὶ βοήθησε τὸ δρόμο τῆς ἔρευνας.

Σίγουρο κριτήριον γιὰ πολλὰ πράματα εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τοὺς στὴν πράξη, ἡ πρακτικὴ τοὺς ἐκτίμηση ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους τῆς δουλειᾶς. Καὶ γιὰ τὴν ἀξία τοῦ γ.χ. θὰ μπορούσε νὰ μλήσει αὐτὴ ἡ πράξη. Ὁ γ.χ. 1:500.000 Ρέντς - Λιάτσικα - Παρασκευαῖδη βρίσκεται στὰ χέρια ὀλωνῶν, πὺν τὸν χρειάζονται. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κ., ἄνθρωπος καὶ αὐτὸς τῆς δουλειᾶς, τὸν μεταχειρίστηκε καὶ ἐξυπηρετήθηκε, γιατί ἀποτελεῖ καλύτερο βοήθημα (ὄχι πρῶτη πηγὴ) ἀπ' τοὺς παλιούς. Μὲ βάση αὐτὸ τὸ χάρτη ἡ Ἑλλάδα μπῆκε μὲ χρώματα στὸ γεωλογικὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης, δὲν ἔμεινε ἄσπρος λεκὲς.

Μέσα στὴ γνωστὴ ἀτμόσφαιρα πὺν ἐπακρατεῖ στὰ ἐπιστημονικὰ μας πράγματα, πνίγηκε λοιπὸν καὶ ἡ μόνη ἀντικειμενικὴ ἑλληνικὴ φωνή, πὺν ἀκούστηκε ἐπίσημα γιὰ τὸ γ.χ. Καὶ μιὰ καὶ στὸν ὠραῖο μας τὸν τόπο πολλὴ ἀξία ἔχουν τὰ ξένα λόγια, ἄς ἀκουστοῦν καὶ στὴν περίπτωσή μας αὐτά. «Ὀλόκληρη ἡ γεωλογία», γράφει ὁ καθηγητὴς Ράιχ, πὺν γνώρισε καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν γεωλογία τῆς, «ἐκφράζεται μὲ ἐπιτυχία σ' αὐτὸ τὸ χάρτη. "Ὀ,τι νὰ πεῖς, εἶναι πετυχημένο πρωτότυπο ἔργο». Καὶ παραπέρα: «Καὶ ὁποιος ἔχει ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ μεταλλεύματα καὶ τὰ ὠφέλιμα ὀρυκτά, βρίσκει στὸ χάρτη ὄχι μονάχα τὶς ἐμφανίσεις, μὰ καὶ τὰ πετρώματα, πὺν συνδέονται μαζὺ τοὺς». Καὶ ἄλλος: «Ὁ χάρτης ἦταν ἡ πιὸ βολικὴ μορφή γιὰ νὰ γίνει σύνθεση ἀπ' ὅ,τι ἦταν τότε γνωστὸ. Εἶναι σαφὴς ἡ ἀντικειμενικὴ ἐργασία... καὶ ἡ κλίμακα κατάλληλη...».

Ἔτσι μλοῦν οἱ ἄνθρωποι πὺν σέβονται καὶ ἐκτιμοῦν τὴ σοβαρὴ ἐπιστημονικὴ δουλειά, ὅπου καὶ νὰ ἔναι καὶ ἀπ' ὀποιον καὶ νὰ ἔναι. Καὶ μὰ ἑλληνικὴ γνώμη χαρακτηρίζει τὸ χάρτη πολῦτιμο, ἔργο ἐξαιρετικῆς ἐπιστημονικῆς καὶ πρακτικῆς σημασίας. Εἶναι γνῶμες μακρυνὰ ἀπὸ προλήψεις, προκαταλήψεις καὶ μικροεγωϊσμούς.

Δρ. ΗΛΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΤΑ-ΙΔΗΣ

Ἡ ἀπάντηση τοῦ κ. Κισκύρα στὸ ἄρθρο γιὰ τὸ Γεωλογικὸ Χάρτη

Εἶναι ἡ δεῦτερη φορὰ, πὺν ἀναγκάζομαι νὰ ἀπαντήσω στὸν κ. Παρ. Πέρισον γιὰ νὰ δείξω, ὅτι δὲν ἔχω καμιὰ ἀντιδικία μαζὶ του καὶ γιὰ νὰ κρατήσω τὴ συζήτηση, πὺν στὰ καλὰ καθούμενα μόνος του προκάλεσε, σὲ πολιτισμένα πλαίσια, προσπάθησα νὰ δώσω κάθε συμπληρωματικὴ διεκρίνιση πὺν θὰ χρειάζοταν καὶ ὁ πιὸ ἀκατατόπιστος στὴ συζήτηση αὐτὴ. Δυστυχῶς ὁ κ. Παρ. παραξήγησε τὸν ἥλιο τόνο τοῦ ἄρθρου, τὸ θεώρησε ἀπολογία, ὑποχώρηση, καὶ ἐπανῆλθε φέτος δριμύτερος.

Ἀπάντηση σὲ ἓνα τέτοιο ἄρθρο, πὺν στὴν οὐσία εἶναι ἄσχετο μὲ ἐπιστημονικὴ συζήτηση, μὰ καὶ στηρίζεται σὲ ἀνθαίρετα συμπεράσματα, σημαίνει χάσιμο πολῦτιμου χρόνου καὶ εἰρωνικὰ σχόλια ἀπὸ μερικὸς γιὰ τὴν δυσάρεστη αὐτὴ κατάσταση. Δυστυχῶς δὲν γινόταν ἄλλιως, ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσω. Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως, πιστεύω νὰ πεισθεῖ ὁ κ. Παρ., ὅτι ἔχει ἄδικο, καὶ νὰ ἀνακαλέσει ἢ νὰ ζητήσει συγγνώμη γιὰ ὅσα εἶπε.

Ὁ κ. Παρ. παραπονεῖται καὶ πάλι, ὅτι ἔ-

χαρκτήρισα τὸ γεωλογικὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας 1954, παλαιὸ μὲ 50 - 70 χρονῶν στοιχεῖα. Στὸ περυσινὸ μου ἄρθρο, «Σ.Θ.» (τευχ. 10 - 11, σελ. 441), τοῦ ἐξήγησα ὅτι στὸ δημοσίευσμά μου γιὰ τὸν ὀρυκτὸ πλοῦτο δὲν μὲ ἀπασχόλησε τὸ περιεχόμενον τοῦ χάρτη. Σκοπὸς μου ἦταν νὰ δείξω, ὅτι ἡ χώρα μας δὲν ἔχει μελετηθεῖ καὶ ἐξερευνηθεῖ ἀρκετὰ καὶ ὅτι τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὴν καθυστέρηση στὴν ἔκδοση τοῦ γεωλογικοῦ χάρτη τῆς Ἑλλάδας. Ἀπορῶ πῶς δὲν μπόρεσε ὁ κ. Παρ. νὰ καταλάβει αὐτὸ τὸ ἀπλούστατο πρᾶγμα. Μὰ καὶ σὲ ξένη γλῶσσα νὰ τὸ ἔγραφα, πάλι δὲν χωροῦσε τόση παρανόηση, ὥστε σχετικὰ μὲ αὐτὰ νὰ γράψει ὁ κ. Παρ. «Θέλοντας (δηλ. ὁ Κισ.) φαίνεται, νὰ τονίσει στὸ ἄρθρο του τὴ μεγάλη καθυστέρηση στὴν ἐπιστημονικὴ, γεωλογικὴ καὶ μεταλλευτικὴ ἔρευνα τῆς χώρας, τοῦ χρειάζοταν ἓνα χτυπητὸ παράδειγμα καὶ νόμισε, πῶς τὸ βρῆκε στὸ γεωλογικὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδος 1 : 500.000 Ρ.Α.Π.».

Ἔτσι, μὲ αὐτὴ τὴν παρανόηση, καὶ χωρὶς τὴν παραμικρότερη κριτικὴ πάνω στὸ δημοσίευσμά μου γιὰ τὸν ὀρυκτὸ πλοῦτο, κατάφερε νὰ δημοσιεύσει στὰ «Σ.Θ.» τὸ περυσινὸ του ἄρθρο, ὅπου γράφει ὅτι παρασύρθηκα κι ἐγὼ στὸν κατήφυρο τῆς ἄγνοιας κριτικῆς. Κατὰ τὴν γνώμη μου, ὁ κ. Παρ. ζητοῦσε κάποια ἀφορμὴ, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ γράψει κάτι γιὰ τὸν γεωλογικὸ χάρτη, πὺ φέρνει καὶ τὸ ὄνομά του. Ἀλήθεια, πέρασαν τόσα χρόνια ἀπὸ τὴν ἔκδοσή του, χωρὶς νὰ βρεθεῖ ἓνας Ἕλληνας νὰ πεῖ δυὸ καλὰ λόγια! Ὁ ἴδιος γράφει στὰ «Σ.Θ.» 1963, σελ. 327 «...ὁ γεωλογικὸς χάρτης τῆς Ἑλλάδος, φτιαγμένος ἀπὸ Ἕλληνας γεωλόγους, κατάφερε νὰ περάσει στὰ κούφια, χωρὶς νὰ σημειωθεῖ τὸ γεγονός, πὺ ὡστόσο ἀποτελοῦσε τὸ ἰδανικὸ κάθε γεωλόγου καὶ κάθε τεχνικοῦ». Καὶ πὺ κάτω: «Ἀκόμα στὴν Ἀκαδημία, ἡ μικροφυχία καὶ ἡ μισαλλοδοξία δὲν τὸν ἄφησε νὰ παρουσιασθεῖ ὡπως τοῦ ἄξιζε! Πέρασε, μὲ δυὸ λέξεις, ὀλίγα χρονογραφικὰ σὰν νάταν ἡ πὺ συνηθισμένη ἐργασία». Καὶ ἀπὸ ποῦ κι ὡς ποῦ θὰ πληρώσω ἐγὼ τὰ σπασμένα, χάνοντας τὸν χρόνο μου γιὰ νὰ ἀπαντήσω στὸ πολυσέλιδο ἄρθρο του, ἐνῶ ἔχω ἀνάγκη νὰ δουλέψω γιὰ νὰ ζήσω;

Ὅπως ἦρθαν τὰ πρᾶγματα, θὰ πρέπει νὰ ἀσχοληθῶ καὶ μὲ τὸ γεωλογικὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας, πὺ τὸ 1950 χρηματοδότησε τὸ Ἔργασιο Σιντονισμοῦ, ἀναθέτοντας τὴ σύνταξή του στὸν κ. Παρ. καὶ τοὺς Λιάτσικα καὶ Ρέντς, πὺ σήμερα δὲν ζοῦν. Ὁ Ρέντς πὺ, ὡπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ὁ κ. Παρ., ἦταν ὁ μοναδικὸς ἐρευνητὴς τῆς Ἑλλάδας ὡς τότε, εἶχε στὴν ἀρχὴ ἐπιφυλάξεις καὶ δισταγμοὺς γιὰ τὴ σύνταξη τοῦ χάρτη αὐτοῦ καὶ δέχθηκε νὰ συνεργασθεῖ στὴ βάση, ὡπως γράφει ὁ κ. Παρ. ὅτι «τὰ δοθοῦν στὴν κοινὴ χρῆση ὅλα τὰ γνωστὰ γεωλογικὰ στοιχεῖα». Ὅταν ἐγὼ γράφω, ὅτι τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν στοιχείων πὺ χρησιμοποιήθηκαν σὰν βάση γιὰ τὸ χάρτη αὐτό, ἦταν ἡλικίας 50 χρόνων τουλάχιστον, αὐτὸ δὲν μειώνει τὴν ἀξία τοῦ χάρτη, ἀφοῦ σκοπὸς τῆς σύνταξης ἦταν νὰ δώσει στὴν κοινὴ χρῆση ὅλα τὰ γνωστὰ γεωλο-

γικὰ στοιχεῖα. Αὐτὸ τὸ ἀνάφερα ὄχι γιὰ νὰ ρίξω τὸ κύρος τοῦ χάρτη, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξω τὴν καθυστέρηση στὶς γεωλογικὲς χαρτογραφίσεις στὴν 50ετία πρὶν τὴν ἔκδοση τοῦ χάρτη.

Ὁ κ. Παρ. ἔσπευσε καὶ ἐδῶ νὰ κάμει τὴν «γόνιμη» κριτικὴ του, γράφοντας: «Μιὰ λιγάκι προσεκτικὴ ὡστόσο ματιὰ θὰ δείξει πόσο πρωτόγονο καὶ χοντρὸ εἶναι τὸ μέτρομα τοῦ Κ., πὺ μονάχα ἀφελεῖς μπορεῖ νὰ ἱκανοποιήσει». Καὶ ἀρχίζει τὸ δικὸ του μέτρομα: 1 χάρτης τῆς ἐποχῆς 1860 - 70, 3 τοῦ 1871 - 80, 3 τοῦ 1881 - 90, 10 τοῦ 1891 - 1900, 7 τοῦ 1901 - 1910, 15 τοῦ 1911 - 1920, 15 τοῦ 1921 - 1930, 32 τοῦ 1931 - 1940 κλπ.

Ἐέχασε ὅμως ὁ κ. Παρ., ὅτι στὰ μαθηματικὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀριθμητικὴ ὑπάρχει καὶ ἡ γεωμετρία. Ὑπάρχουν χάρτες γιὰ μικρὲς καὶ χάρτες γιὰ μεγάλες περιοχές. Ἄς ἀναφέρουμε μερικὸς χάρτες, πὺ χρησιμοποιήθηκαν στὴ σύνταξη τοῦ γεωλογικοῦ χάρτη 1 : 500.000. Ὁ χάρτης τῆς Εὐβοίας τοῦ 1904 σὲ κλίμακα 1 : 300.000, ὁ χάρτης τῆς Σαλαμίνας τοῦ 1927 σὲ κλίμακα 1 : 100.000 κλπ. Στὶς δυὸ αὐτὲς περιπτώσεις οἱ χάρτες σμικρύνθηκαν. Σύμφωνα μὲ τὴν ἔκταση πὺ ἔχουν τὰ δυὸ αὐτὰ νησιά, ἐγὼ μὲ τὸ πρωτόγονο καὶ χοντρὸ μέτρομα λογαριάζω 39 κουκιά γιὰ τὸν παλαιὸ χάρτη τῆς Εὐβοίας καὶ 1 κουκί γιὰ τὸ νέο χάρτη τῆς Σαλαμίνας, ἐνῶ ὁ κ. Παρ. μετράει σὰν νὰ ἦταν οἱ χάρτες τὸ ἴδιο. Γιὰ τὸν παλαιὸ χάρτη τῆς Πελοποννήσου μὲ κλίμακα 1 : 300.000 κάνει τὸ ἴδιο ὅπως καὶ γιὰ τοὺς καινούργιους χάρτες τῆς Μήλου, Σερίφου, Σκύρου κλπ.

Νὰ καὶ ἓνα παράδειγμα «γόνιμης» κριτικῆς τοῦ κ. Παρ. Στὰ «Σ.Θ.» 1963, σελ. 450, γράφει: «οἱ προσθήκες, διορθώσεις κλπ. ἀπὸ στοιχεῖα σὲ διάφορα περιοδικά, ἀκόμη καὶ μερικὲς διαδρομὲς στὸ ὑπαιθρο, εἶναι ἱπλῶς ἓνα ρετουσάρισμα στὸ χάρτη». Ἀπ' αὐτὸ ἔβγαλε ὁ κ. Παρ. τὸ ἀνθαίρετο συμπέρασμα, ὅτι ἐγὼ τάχα δὲν πιστεύω, πῶς οἱ διορθώσεις, οἱ συμπληρώσεις καὶ οἱ προσθήκες μποροῦν νὰ ἀλλάξουν τὴν ποιότητα τοῦ χάρτη, καὶ συνεχίζοντας γράφει: «Μιὰ διδασκαλία, πὺ δὲν ἀναγνωρίζει ἀξία στὶς προσθήκες καὶ στὶς διορθώσεις, δὲν εἶναι μονάχα ἄγνοια καὶ στείρα, μὰ καὶ ἐπακίνδυνη». Διερωτῶμαι ἂν ὁ κ. Παρ. κατάλαβε αὐτὰ στὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ. Πάντως, αὐτοὶ πὺ κάλεσαν τὸν Ρέντς ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸ ἤξεραν ὅτι ἡ ἀξία στὶς προσθήκες καὶ διορθώσεις ἐξαρτᾶται πάρα πολὺ ἀπ' αὐτὸν πὺ τὶς κάνει καὶ ἀπὸ ποῦ θὰ τὶς κάνει, δηλ. στὸ γραφεῖο ἢ στὸ ὑπαιθρο.

Ὁ κ. Παρ. ἰσχυρίζεται, ὅτι οἱ παλαιοὶ χάρτες ἔχουν μόνον ἱστορικὴ ἀξία. Ἐέχασε ὅμως, ὅτι ἡ ἀκρίβεια τοῦ καινούργιου χάρτη ἔχει πολὺ ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀκρίβεια τῶν παλαιῶν χαρτῶν. Ἄν δὲν τὸ θυμᾶται, ἂς κοιτάξῃ τὸ χάρτη τῆς Εὐβοίας τοῦ 1904, πὺ ἔχει τοὺς ἀσβεστόλιθους τοῦ βουνοῦ Ὀλύμπου σὰν ἀγνώστου ἡλικίας καὶ ἂς μᾶς πεῖ σὲ ποιά ἡλικία τοὺς ἔχει ὁ χάρτης Ρ.Α.Π. τοῦ 1954. Στὴν περιοχὴ αὐτὴ ὁ χάρτης Ρ.Α.Π. ἔχει πράσινο χροῶμα καὶ τέτοια πράσινα χροῶματα ἢ καλύτερα τέτοιες πράσινες κηλίδες, εἶναι πά-

ρα πολλές στο χάρτη με τή λεζάντα «άσβεστολίθοι άκαθορίστου ήλικίας, πιθανώς μεσοζωϊκοί». Μ' αυτό δέν θέλω νά κατηγορήσω τόν χάρτη τού 1954. Θέλω μονάχα νά έπιστήσω στον κ. Παρ. τήν προσοχή νά μήν προτρέχει, γιατί γράφει ότι ο χάρτης τής Θεσσαλίας - Ήπειρου τού 1897 έχει πολλούς άσπρους λεκέδες, πού άντιστοιχοϋν σέ περιοχές με άγνωστη γεωλογία. Προσθέτει μάλιστα ειρωνικά, ότι οι παλαιοί χάρτες δίνουν «στο κάτω - κάτω πολλές δυνατότητες νά κάνεις καμιά προσθήκη και διόρθωση, κάνα ρετουσάρισμα. Μονάχα πού είναι κίνδυνος νάρθεις δεύτερος». Τί θα έλεγε όμως ο κ. Παρ. αν μάθαινε, ότι αυτή τή δουλειά μπορεί νά τήν κάνει ένας πού άνετα στο καινούργιο χάρτη τού 1954; Στην Κρήτη, π.χ., μεγάλες εκτάσεις σημειοϋνται στο χάρτη τού 1954 σαν λουρασικοί άσβεστολίθοι, ενώ είναι παλαιοζωϊκοί. Μιά διόρθωση όμως στο χάρτη τού 1954 είναι πού αξιολογη από μια διόρθωση στον παλαιό χάρτη τού 1870.

Ας δοϋμε τώρα και τόν είδος τής κριτικής, πού κάνει στις εργασίες των άλλων ο κ. Παρ. Στο περσινό του άρθρο, «Σ.Θ.» σελ. 325, έγραφε για μένα, «άντι όμως νά ξοφλήσει με μια μονοκοντυλιά και νά άχρηστέψει τόν χάρτη αυτό, είχε υποχρέωση, ακολουθώντας άλλη μέθοδο, πού εφαρμόζεται άλλου, νά μιλήσει με χειροπαστά στοιχεία, δείχνοντας αν τόν δυσκόλεψε ο χάρτης...» Όπως άνέφερα πού πάνω, δέν έκαμα καμιά κριτική στο γεωλογικό χάρτη, επειδή όμως μπορούσε νά συμβεί αυτό άργότερα, περίμενα και έγω καμιά άλλη κριτική τού κ. Παρ., γιατί προηγούμενα τόν είχα κατηγορήσει για στενόκαρδη κριτική. Και νά τί γράφει στο σημερινό του άρθρο, όπου τόν δημοσίευμά μου στα «Σ.Θ.» για τόν άρνητικό πλούτο, χαρακτηρίζει σαν «κοινό πληροφοριακό δημοσίευμα, πού δέν χρειάζεται πρώτες πηγές, γιατί τού είναι πάρα πάνω από άρκετές οι δεύτερες και οι τρίτες, πού έχει ο καθένας άφθονες στη διάθεσή του».

Αν πρόσεχε λιγάκι ο κ. Παρ., θα έβλεπε ότι τά πράγματα δέν είναι έτσι. Ασφαλώς πολλά πράγματα τά διάβασε εκεί για πρώτη φορά. Αναφέρω μονάχα όσα είδαν για πρώτη φορά τόν φως τής δημοσιότητας, ώστε νά μήν μπορεί νά τά άμφισβητήσει, π.χ. τήν άνεύρεση στον Άγιο Νικόλαο Ζακύνθου φωσφορούχων άσβεστολίθων με 5% πού είναι οι πλουσιότεροι από όσους διαπιστώθηκαν στην Δυτ. Ελλάδα. Έπειτα τήν παρουσία ραδιενεργών άσβεστολίθων στην περιοχή Δελβινάκι Ήπειρου, πού οφείλουν τή ραδιενέργειά

τους σέ φωσφορίτη. Σε συνέχεια, ότι στο Μαλακάσι Θεσσαλίας βρέθηκε τόν άρνητικό σήπιο και ότι στη Λακωνία οι μαϋροι βαρύτες είναι πλουσιότεροι σέ στρόντιο, πού φθάνει τά 6%. Έτσι, όμως, με φέρνει ξανά στη δύσκολη θέση νά μιλήσω για στενόκαρδη κριτική.

Και τώρα λίγα λόγια για τόν αυτοσεβασμό. Ο κ. Παρ. απαντώντας στο άρθρο μου, «Σ.Θ.» 1963, σελ. 449, γράφει: «στην τόσο κατηγορηματική θεβαίωση αυτή τού Κ. είναι πολλές άοριστίες: Δέν όρίζει νά ποϋμε, ποιές είναι οι δικές του τροποποιήσεις και προσθήκες...». Μα αυτό πού ζητάει είναι άπλούστατο για κάθε γεωλόγο. Η εργασία μου με τόν χάρτη είναι δημοσιευμένη και τήν έχει διαβάσει. Αν βάλει τόν χάρτη τού Κ. πάνω στον άλλο τού Ρ., θα δεί 9 τροποποιήσεις. Απ' αυτές μόνον ή μία, δηλ. τά λέπια, σημειώνεται στο χάρτη Ρ.Α.Π. και μάλιστα με διαφορετική διάταξη «και έδώ 9 διαφορές», γιατί έγω στηρίχθηκα στις προσωπικές μου έπιτόπιες παρατηρήσεις και διαπιστώσεις. Με εύχαρίστηση θα περιέγραφα τις 17 αυτές διαφορές, αλλά ξέρω, ότι οι στήλες τού περιοδικού δέν σηκώνουν άνιαρές λεπτομέρειες. Έτσι, προτιμώ νά άσχοληθώ με μια άλλη πολυ χαρακτηριστική κρίση τού κ. Παρ.

Στό άρθρο του γράφει: «άλλά και τόν σχ. 1 τής σελ. 10 τής ίδιας εργασίας, είναι και αυτό παρμένο από τόν χάρτη Ρ.Α.Π. 1954». Έδώ πρόκειται για ένα σχήμα τής εργασίας μου «τεκτονικές έρευνες στην Πελοπόννησο» με λεζάντα: «Θέση τού όλιγοκαινικού κροκαλοπαγούς μολασσικού τύπου κατά μήκος τής ζώνης Όλονοϋ - Πίνδου». Η πού πάνω φράση τού κ. Παρ. μου θύμισε τόν γνωστό «θα τά φάομεν όλα». Δυστυχώς, ξέχασε ο κ. Παρ. νά ξεσηκώσει τά κροκαλοπαγή αυτά από τόν χάρτη τού PHILIPPSON στο χάρτη τού 1954. Έτσι, ο χάρτης τού ΡΗ. δέν έχει μόνο ιστορική σημασία, άλλωστε είναι ο ίδιος πού σημειώνει στην περιοχή Κοσμά Λακωνίας άσβεστολίθους Τριπόλεως, πού με τόν ρετουράρισμα ο κ. Παρ. τούς βάπτισε ήσκαινικούς άσβεστολίθους, ενώ στην πραγματικότητα είναι παλαιοζωϊκοί.

Ας μάς ξαναπει τώρα ο κ. Παρ. τίνος λόγια είναι «παραπλανητική διαδρομή, πού κρύβει τήν άδυναμία νά άντιμετωπίσει τήν κατάσταση ίσα και νά αναγνωρίσει μερικές άλήθειες» και δεύτερον ποιός μπορεί «νά διδάξει μαζί τις άνώτερες ήθικες αρχές και τήν έπιστημονική σοβαρότητα».

ΔΗΜ. ΚΙΣΚΤΡΑΣ